

The background of the slide is a photograph showing the dark silhouette of a dead, gnarled tree against a twilight sky. The sky has a gradient from dark blue at the top to a lighter, hazy orange near the horizon. A few wispy clouds are visible. The tree's branches are intricate and spread out across the upper half of the frame.

Biodiverzita a překližka

Ochrana přírody a produkce dřeva ve Vašem lese

Lukáš Čížek

Biologické centrum AV ČR, České Budějovice

Přírodní rozmanitost (= biodiverzita) Úbytek

V médiích – a tedy myslích většiny z nás – vypadá nějak takhle

Vyšší rostliny
z 2550 domácích druhů je 1500 ohroženo

Z 55 druhů ryb 6 vyhynulo, 35 ohroženo

Obojživelníci a plazi (32 druhů)
- 1 vyhynul, ostatní ohroženy

Ptáci – z 206 hnízdících druhů je 134 ohroženo

Přírodní rozmanitost (= biodiverzita)

Úbytek

Bezobratlí

asi 40 000 druhů ....nevíme přesně

Ale v dobře známých skupinách v ČR
30-50 % ohroženo

5-15% druhů vymizelo docela

Celkem jsme nejspíš přišli o

1500 - 2500 druhů!!!

U nás doma to tedy vypadá takhle...

KRIZE BIODIVERZITY jako hrom

Přírodní rozmanitost (= biodiverzita)

Úbytek

Bezobratlí

asi 40 000 druhů ....nevíme přesně

Ale v dobře známých skupinách v ČR
30-50 % ohroženo

5-15% druhů vymizelo docela

Celkem jsme nejspíš přišli o

1500 - 2500 druhů!!!

U nás doma to tedy vypadá takhle...
KRIZE BIODIVERZITY jako

Jde o úbytek za posledních 100–200 let

Mizí z ČR jeden hmyzí druh měsíčně?

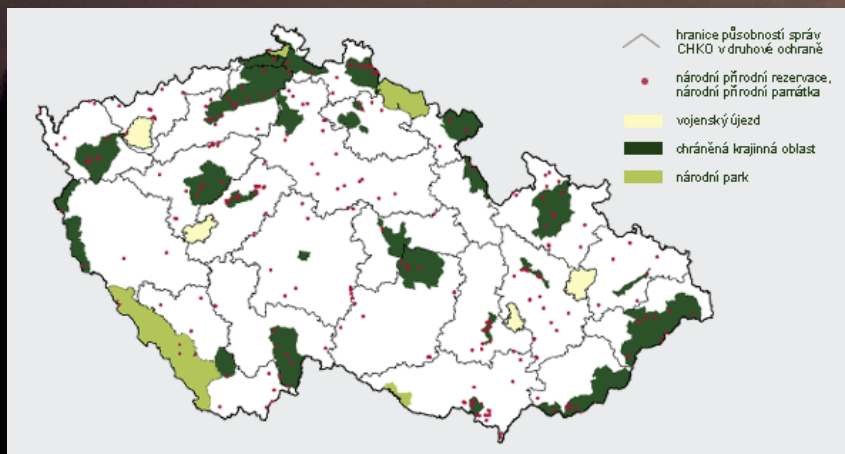
v ČR pracují asi 3000 tisíce profesionálních ochranářů

Ochrana přírody zde má nejméně půl století tradice

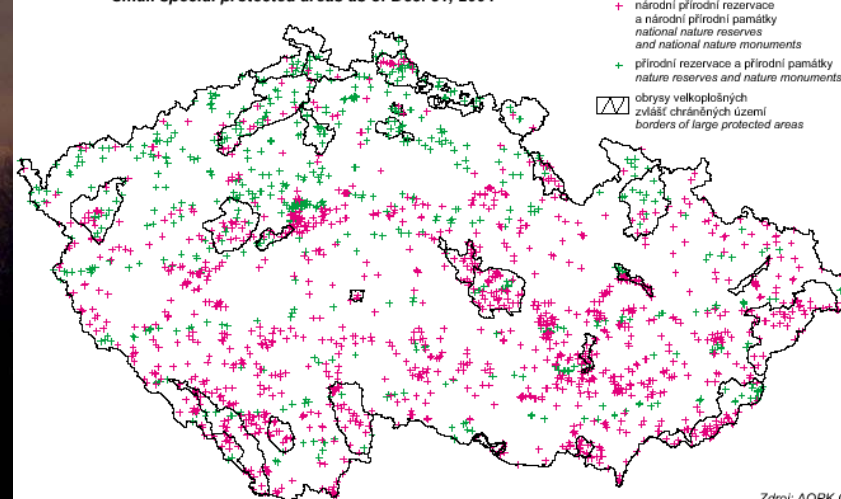
Dnes se na OP vynakládá mnoho prostředků

Veřejnost se o ochranu přírody zajímá

Asi 15% rozlohy ČR je chráněno

Obr. B5.1.2 Maloplošná zvláště chráněná území k 31. 12. 2004
Small special protected areas as of Dec. 31, 2004

Zdroj: AOPK ČR
Source: AOPK ČR

Někteří se vrací

Los evropský

Orel královský

Bobr evropský

Jeřáb popelavý

Někteří se vrací

Los evropský

Orel královský

Vývoj počtu členů Českomoravské myslivecké jednoty

Právě myslivci umožnili
jejich návrat

Zdroj: ČMMJ

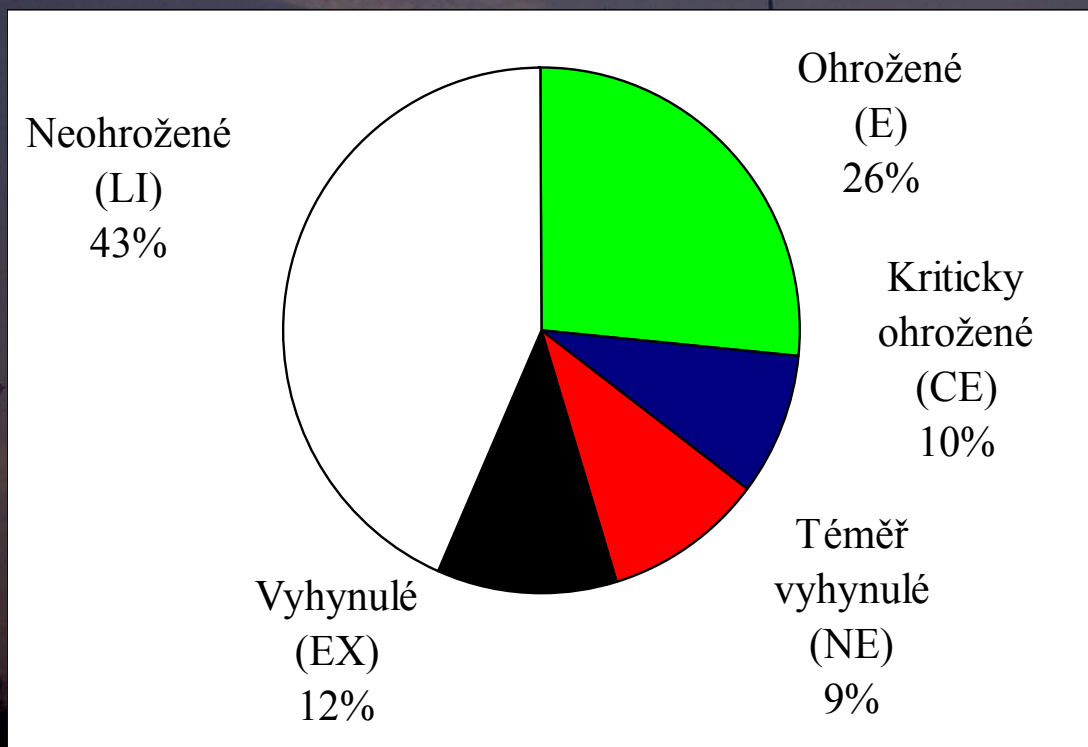

Jinde úbytek zrychluje

Denní motýli v České republice

CELKEM 161 druhů

20 vyhynulých

soumračník měsíčekový
soumračník severní
jasoň červenooký
bělásek jižní
žluťásek úzkolemý
ohniváček rdesnový
ohniváček janovcový
modrásek stepní
bělopásek jednořadý
bělopásek hrachorový
babočka bílé L
hnědásek diviznový
hnědásek jižní
okáč středomořský
okáč lipnicový
okáč hnědý
okáč stínovaný
žluťásek barvoměnný
okáč písečný
bělásek východní

Dva přibyly

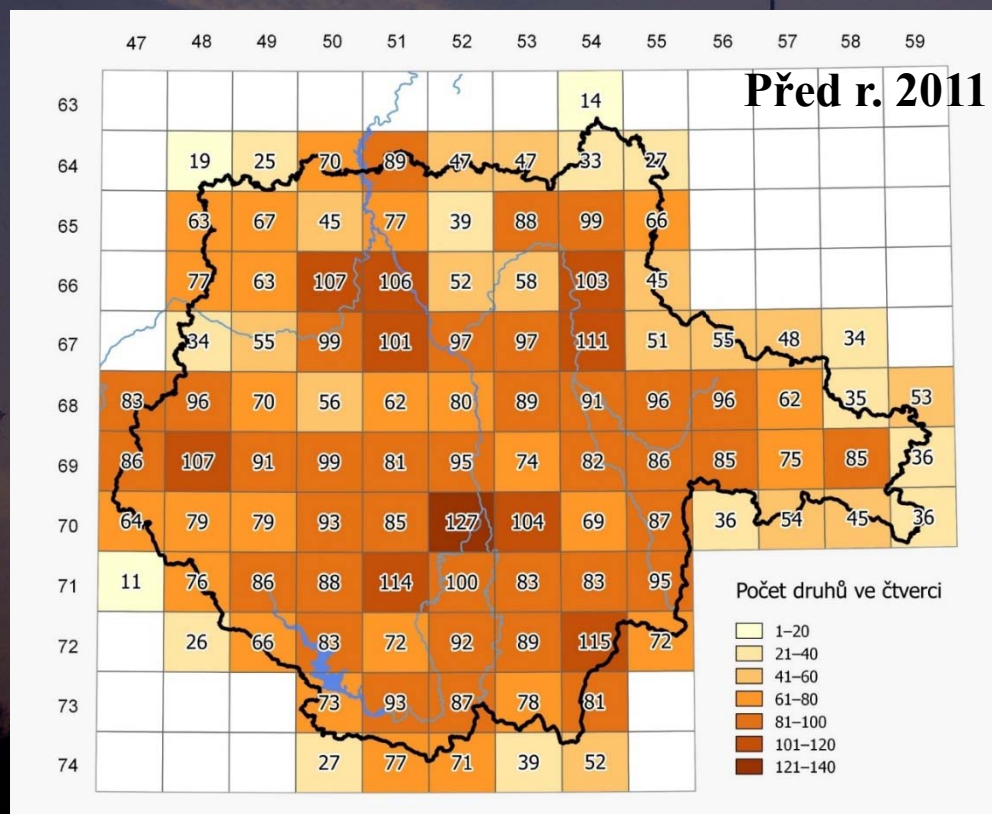
žluťásek tolicový
perleťovec kopřivový

Ochuzení menších území

Mnohem výraznější než ochuzení celé republiky

Příklad: jižní Čechy – síťové mapování denních motýlů a vřetenušek

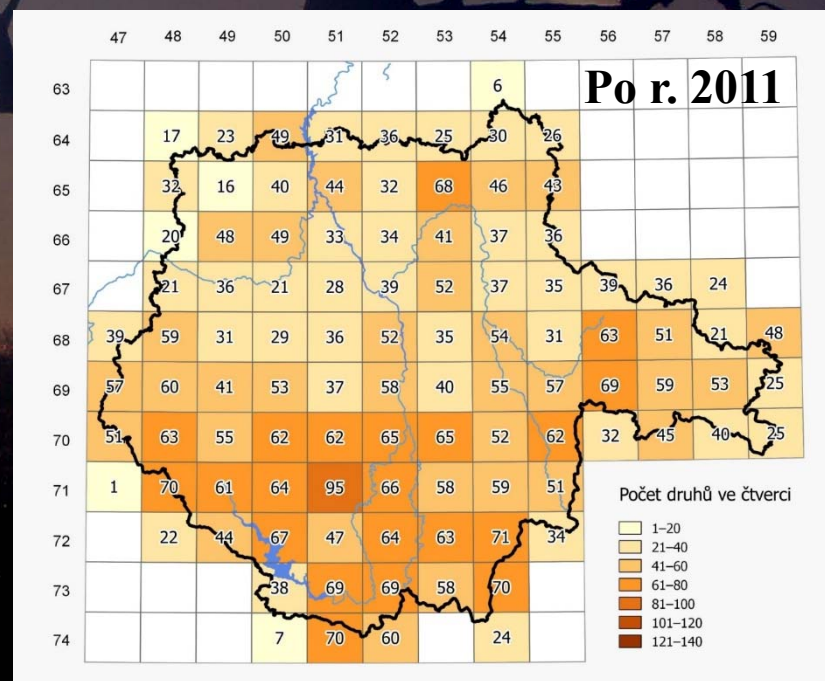
Celkem 148 druhů

Vymřelo 33

Kriticky ohroženo 21

Neohroženo 41

Expanduje 2

Hanč et al. (2019), Atlas denních motýlů a vřetenušek Jihočeského kraje.

Ochuzení malých území

Mnohem výraznější než ochuzení celé republiky

Příklad: Kaňon Vltavy u Českých Budějovic

1. polovina 20. století

88 druhů motýlů a vřetenušek
(asi polovina fauny ČR!)

Dnes – **44 druhů**

(Z. Hanč, AOPK)

Diverzita motýlů klesla na polovinu, přesto
stále jde o jedno z přírodně nejbohatších míst
jihu Čech!!!

1770 kaňon Vltavy 2006

**Nárůst rozlohy lesa
orné půdy a
zastavěných ploch**

**Úbytek všeho
ostatního**

Změny krajiny

Následek změn obhospodařování krajiny

Zemědělská revoluce – začala v 17. st, vrcholila kolektivizací

Pěstování pícnin
(na poli)

zavření dobytka do
stájí (útlum pastvy)

tento obrázek byl nahrazen....

Změny krajiny

Útlum pastvy – ztráta ekonomického významu luk a pastvin

Nárůst plochy polí a lesů
na úkor pastvin a luk

V 50. letech se v ČR
prakticky přestalo pást

Z krajiny zmizela velká
zvířata... možná poprvé
od **druhohor**

tímto obrázkem....

Změna krajinného zrna

Pastevní krajina – jemné disturbance, jemné zrno – tráva, křoví, stromy
nejasná hranice mezi lesem a bezlesím

Změna krajinného zrna

Tradičně zemědělsky obdělávaná krajina

– hrubší, ale stále jemné zrno – pole, tráva, sady, les - blízko u sebe

Změna krajinného zrna

Industrializované zemědělství

- velmi hrubé zrno, většina státu jen pole a hustý les

Změna krajinného zrna

Zastoupení jednotlivých prvků (stromy, keře, bezlesí) se nemusí změnit, přesto je „hrubnutí“ krajinného zrna zásadní problém

Většina zvířat potřebuje **kombinaci** vegetačních typů

brouk - osluněné stromy =
rozhraní strom/nestrom

motýl –

Nízký trávník (potrava larev)
holá půda (slunění larev)
vyšší tráva (kuklení)
květy v létě (nektar pro dospělé)
keře a stromy (úkryt v horkých dnech)

Pastevní krajina

tradičně zemědělská

industriálně zemědělská

Změna krajinného zrna

Intenzifikace – mechanizace a chemizace zemědělství

V komunistických zemích umocněná kolektivizací

Česko-rakouská hranice jasná i z letadla

Změna krajinného zrna

Intenzifikace – mechanizace a chemizace zemědělství

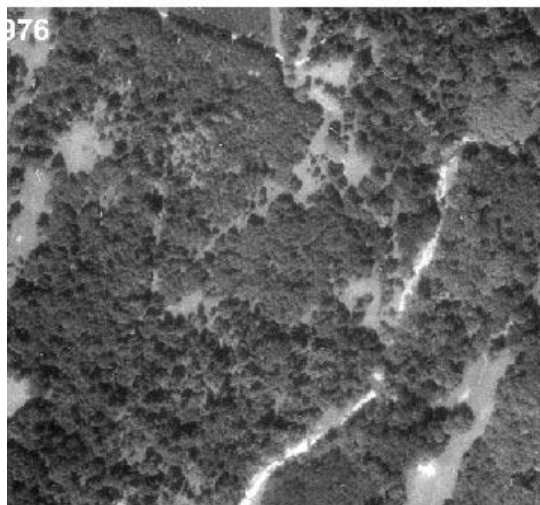
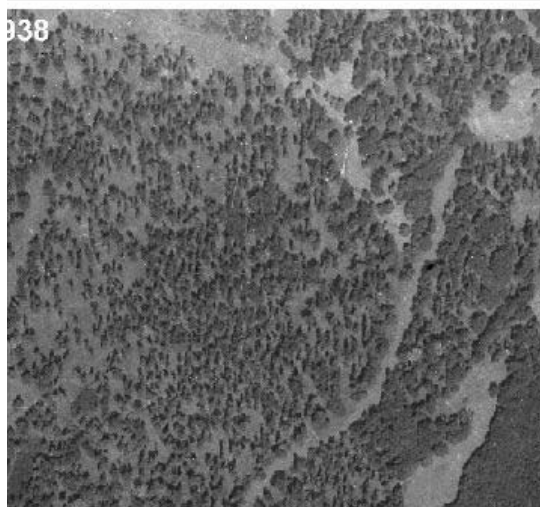
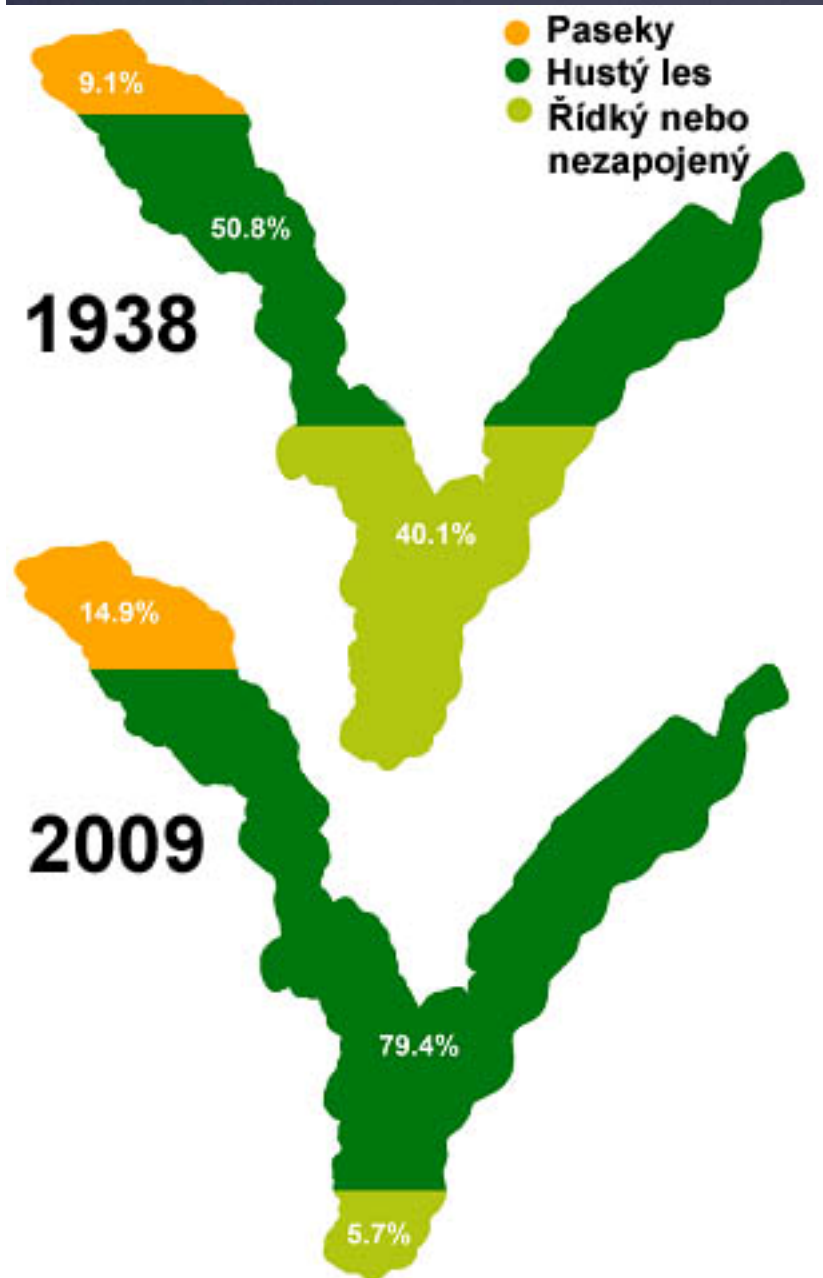
V komunistických zemích umocněná kolektivizací

Česko-rakouská/polská hranice jasná i z letadla

Luhy kolem Dyje a Moravy

1938 - světlé lesy téměř polovina lesů

2009 – světlé lesy méně než 6 % lesů

ZMĚNY V KRAJINĚ

Nárůst rozlohy lesa z cca 20 % v 18. století na 34 %

Úbytek travnatého bezlesí

Kanalizace vodních toků

Mnohá stanoviště z krajiny zmizela

Intenzifikace drasticky změnila zbytek –

na polích nepřežijí typické polní druhy – koroptev, zajíc

v lesích nepřežijí dříve běžné lesní druhy

v rybnících nepřežijí běžné vodní rostliny

Tyto změny krajiny jsou příčinou krize biodiverzity

Města často biologicky bohatší, než volná krajina, někdy i než
chráněná území (tzv. příroda)

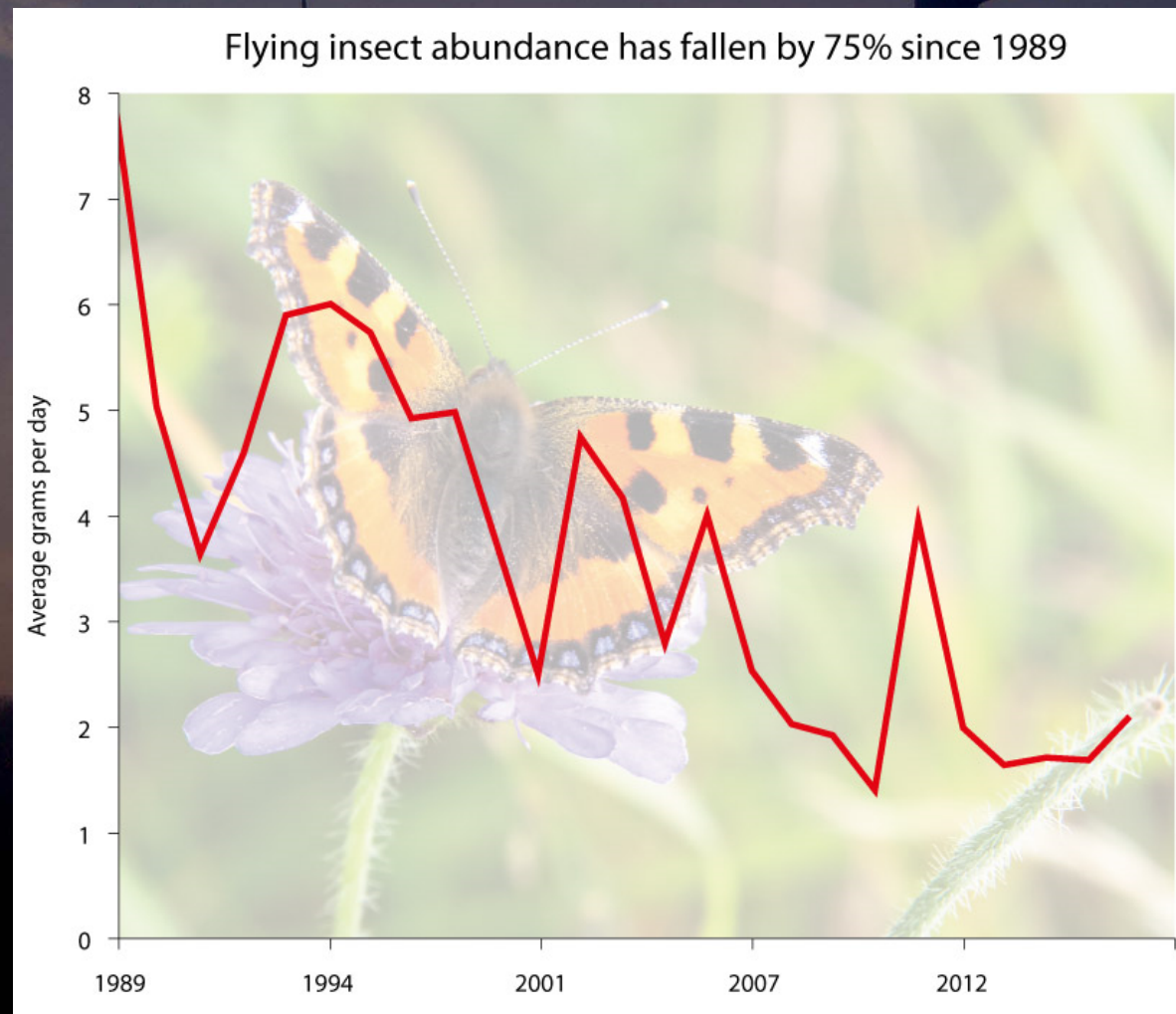
TOLIK ZMĚNY VE VOLNÉ KRAJINĚ

Tyto změny krajiny jsou příčinou krize biodiverzity
A také „krize biomasy“

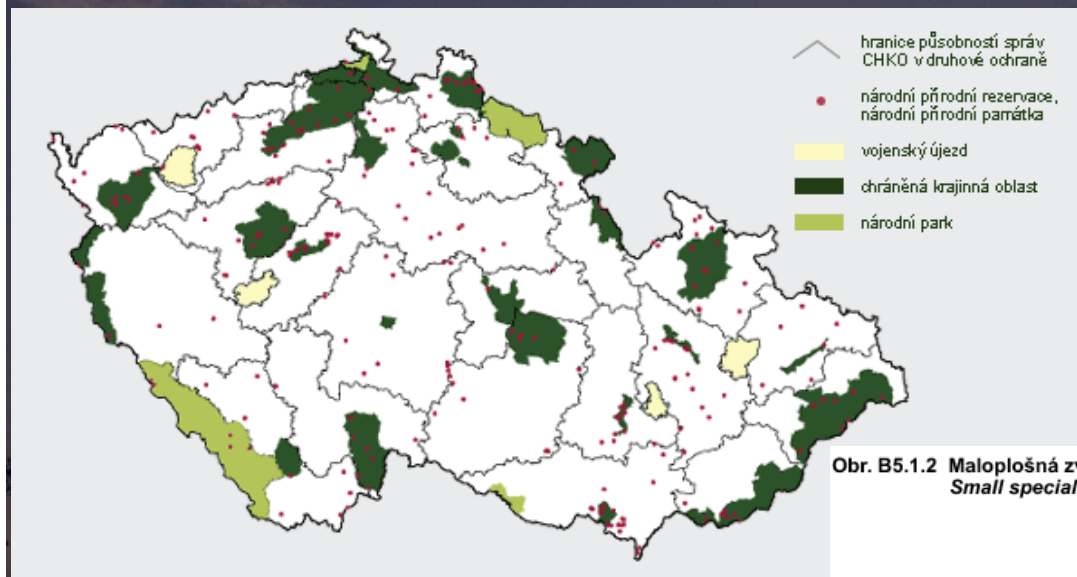
Jen mezi roky
1989 a 2015
klesla biomasa
letajícího
hmyzu na 25 %
(Německo)

U nás obdobné

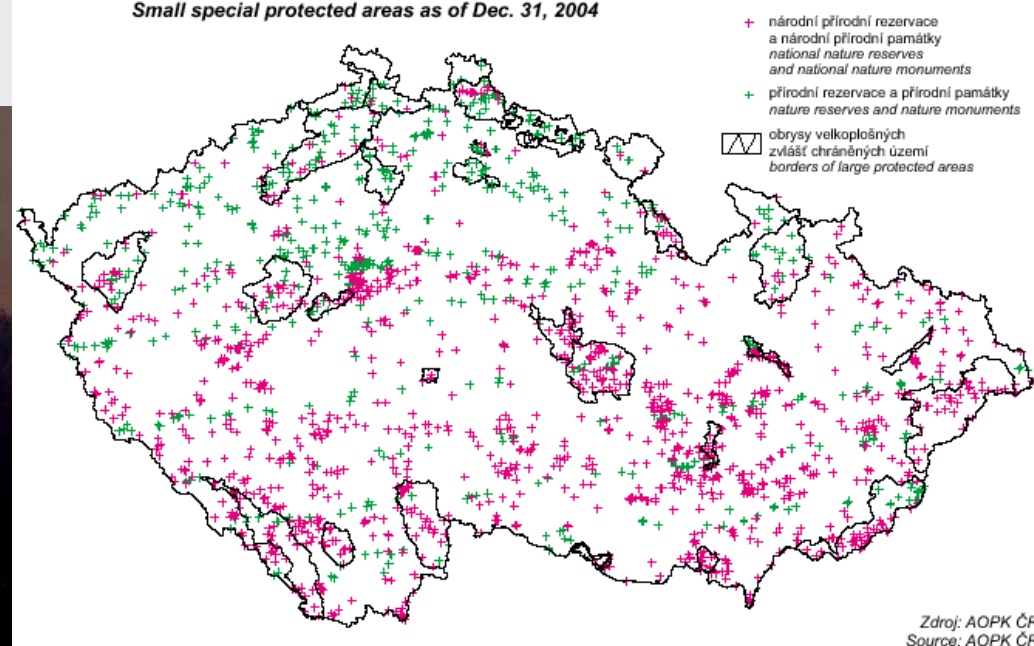
Ubývají i běžné
druhy

Naštěstí máme chráněná území

Obr. B5.1.2 Maloplošná zvláště chráněná území k 31. 12. 2004
Small special protected areas as of Dec. 31, 2004

Poslední jihočeský střevíčník

Přírodní památka Libníč
0.8 ha (50 x 25 m)
Vyhlášena 1989

Předmět ochrany: Střevíčník (2 trsy v r. 2006)

Plán péče – „...pravidelné odstraňování keřů a náletových dřevin z okolí výskytu střevíčníku. /Za 100 Kč ročně/
... Jinak ponechat přirozenému vývoji.“

.....před 80 lety louka s mnoha střevíčníky (píše se v plánu péče)

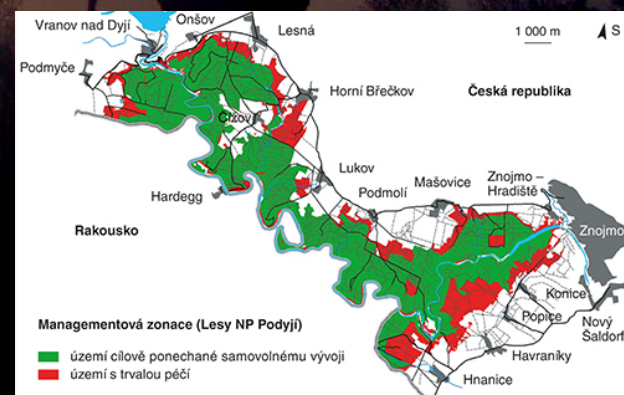
Péče o krajinu v chráněných územích - příklad světlých lesů

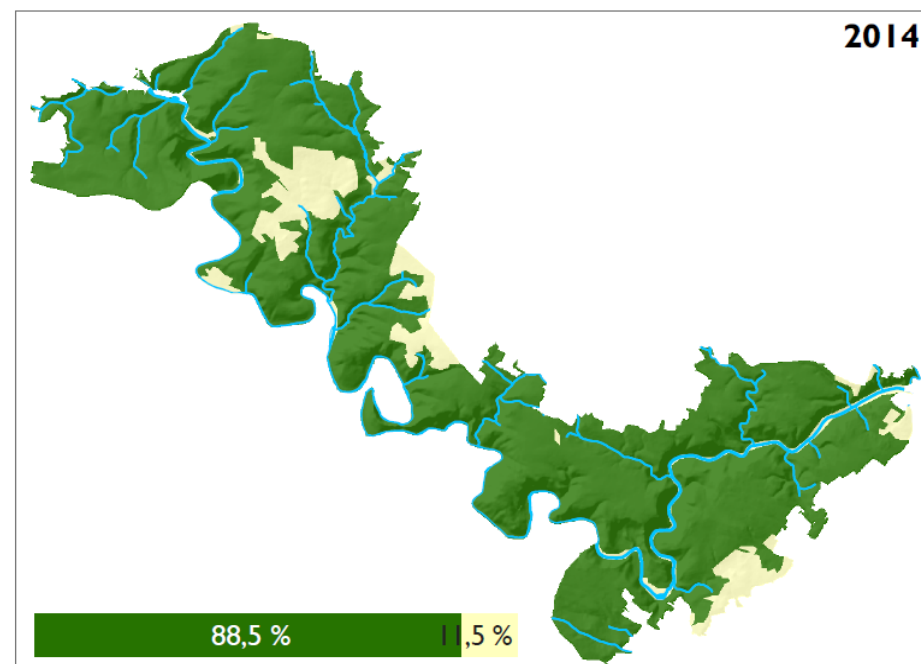
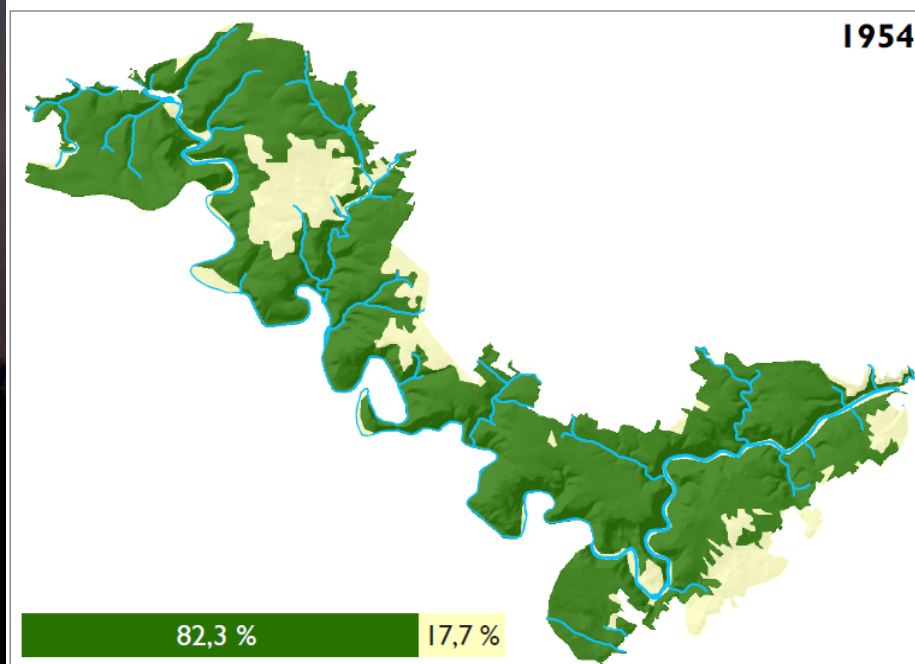
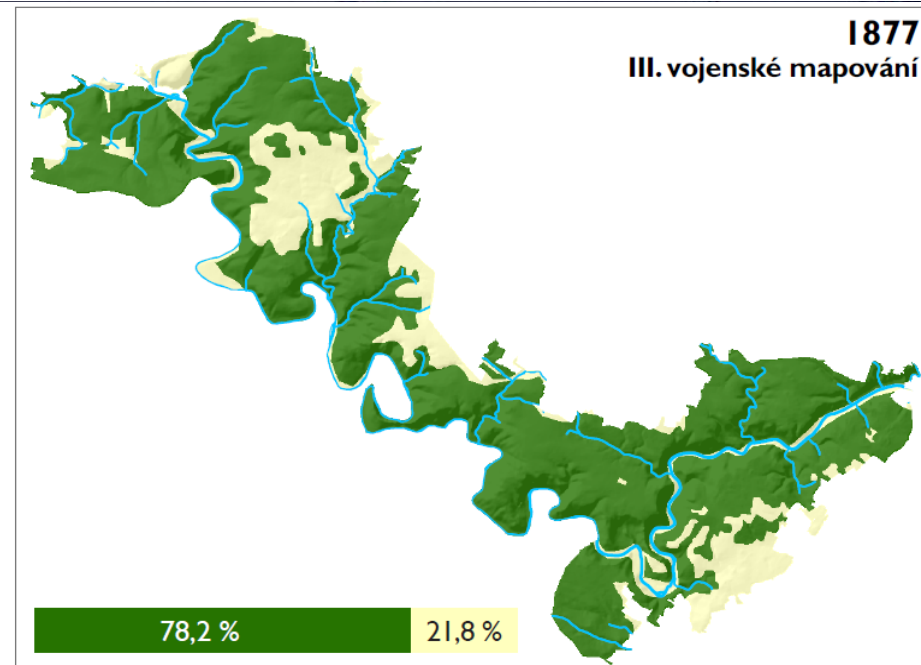
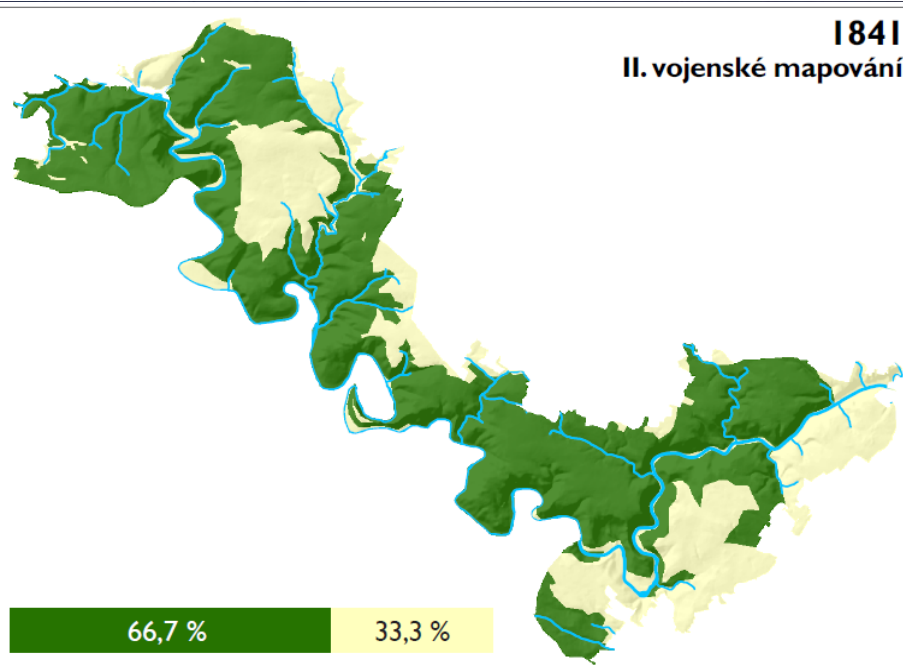

Národní park Podyjí

lesní plochy nelesní plochy

NP Podyjí (lesy x bezlesí z map)

10

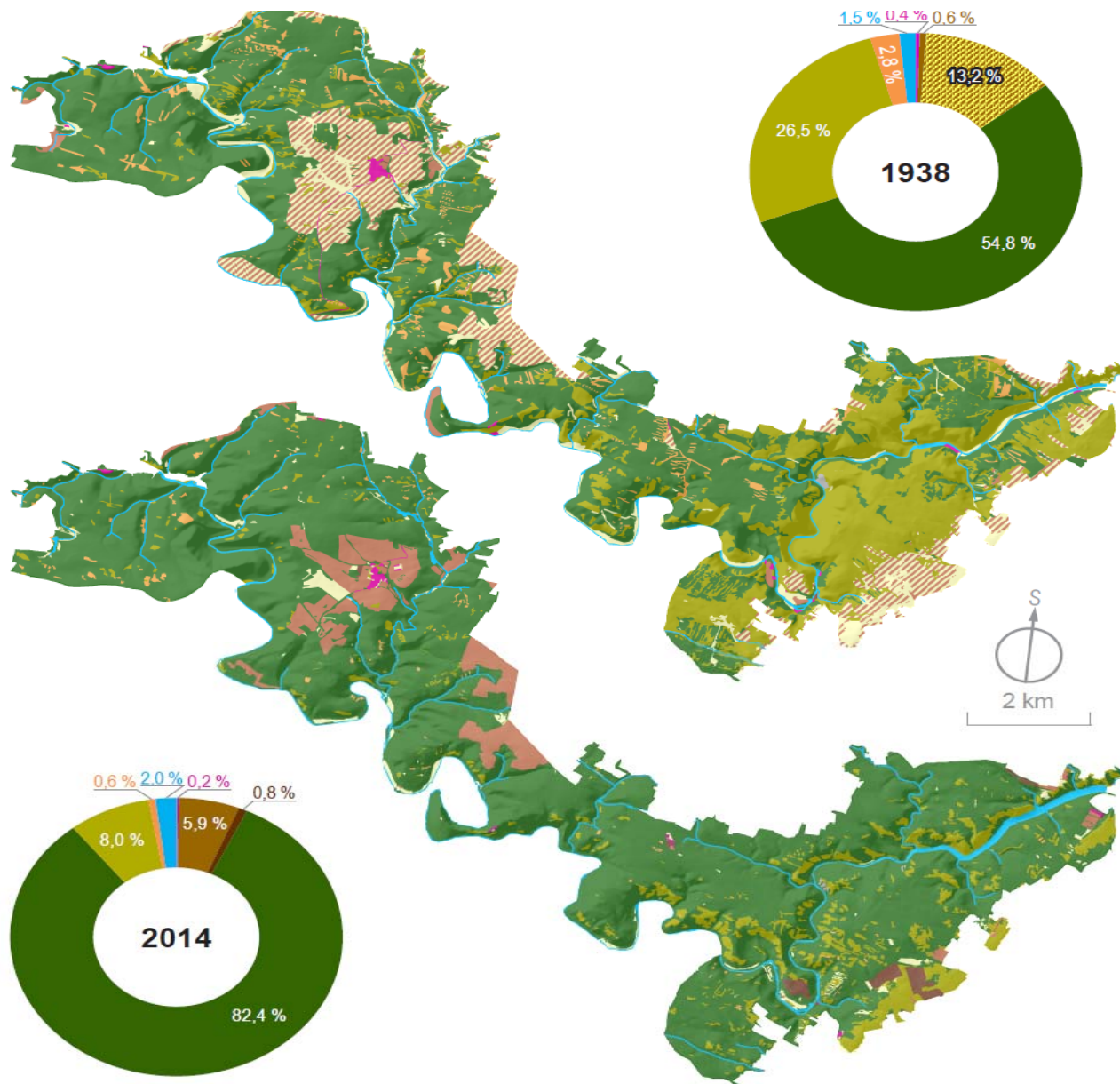

Změny krajiny NP Podyjí z leteckých snímků 1938–2014

Území parku zarůstá
hustým lesem min.
od konce 18. století

Jasoň červenooký
vymřel 1935

- urbanizované plochy
- orná půda
- vinohrady a sady
- zemědělská mozaika
- travní porosty

- zapojené porosty
- rozvolněné a otevřené porosty, travní porosty s rozptýlenými stromy a keři
- paseky
- skály a povrchy bez vegetace
- vodní a zamokřené plochy

**Dnes
ohrožené**

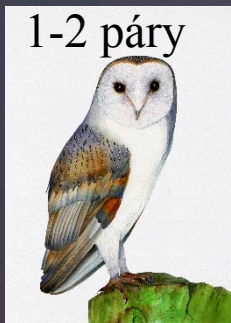
Ptáci na území dnešního NP Podyjí

Dokumentované vymizení 10 druhů =>

3-5 párů

1-2 páry

Pravděpodobně také

3 druhy níže

počátek 20. století

polovina 20. stol.

60. léta

1994

~1980

~1965

2000

1997

2-4 páry

50. léta

počátek 20. stol.

20. stol.

20. stol.

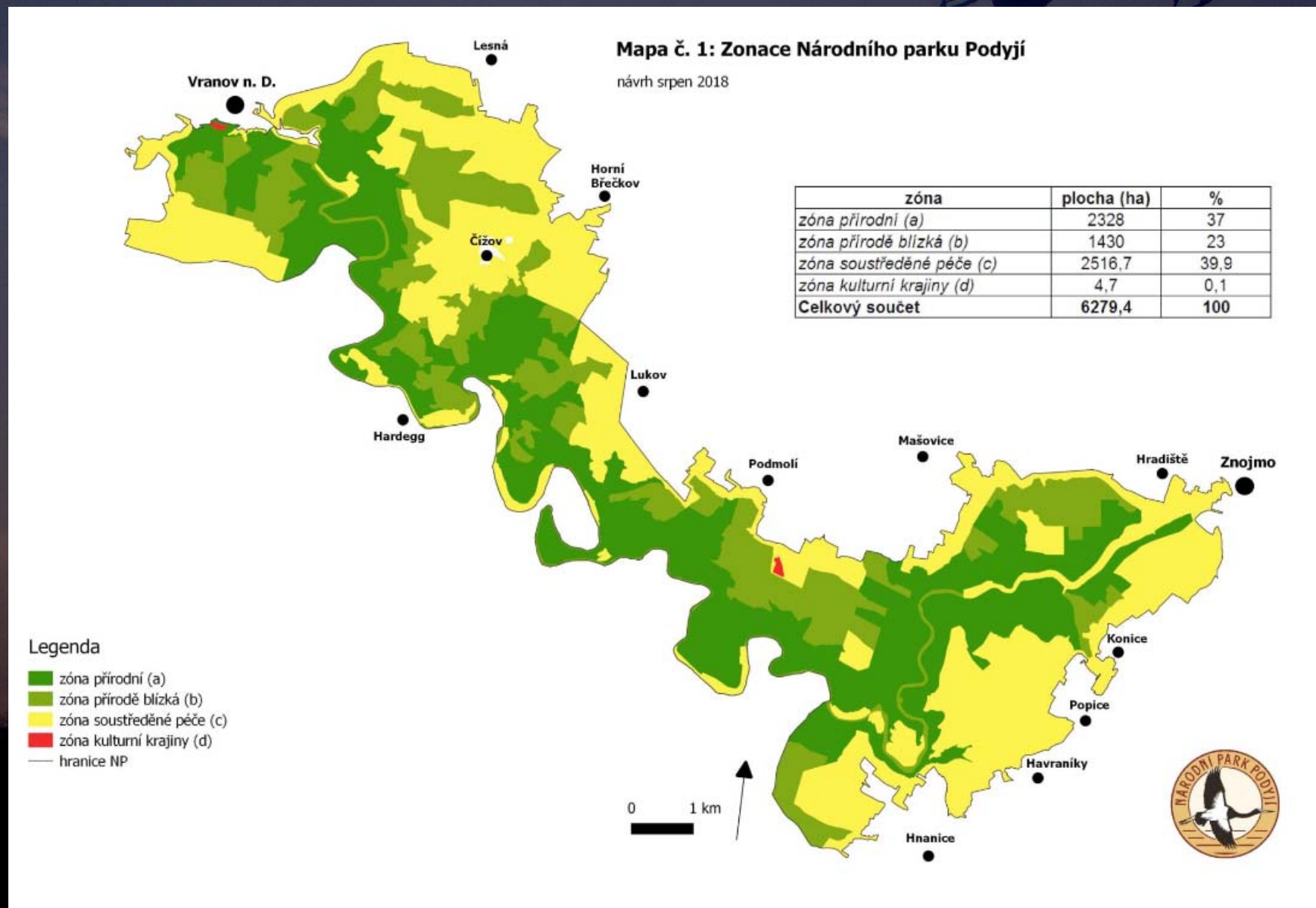
Vše druhy světlých lesů a bezlesí

Zdroj: Škorpíková et al. 2012

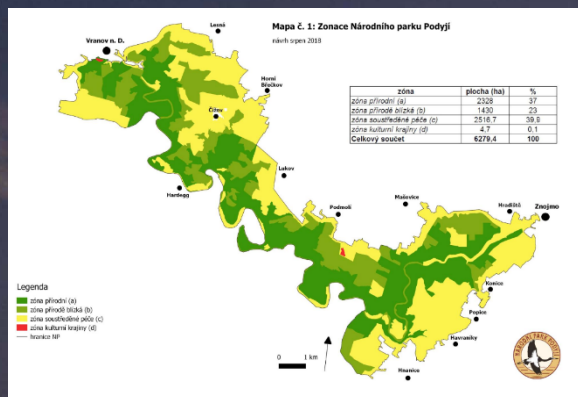
http://www.nppodyji.cz/uploads/Ptaci_Narodniho_parku_Podyji_Vlasta_Skorpikova_Antonin_Reiter_Marti.pdf

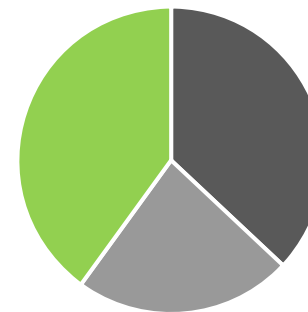
Jak na problém reaguje ochrana přírody? Čerstvá zonace parku

Jak na problém reaguje ochrana přírody?

NP Podyjí - zonace v %

- "bezzásahová"
- "v budoucnu bezzásahová"
- péče o biodiverzitu

Světlé lesy (500 ha) – 40 % v zásahové zóně, zbytek má zarůst

Stepní, silně ohrožený **křivatec český** – 58 lokalit, pouze 25 v zóně trvalé péče

Tesařík obrovský – 297 obsazených stromů, jen 82 v zóně trvalé péče

Jeřáb „muk“ – 1–2 druhy téměř **endemitní** pro Podyjí, strom světlých lesů
Z 303 jedinců 211 mimo zónu trvalé péče

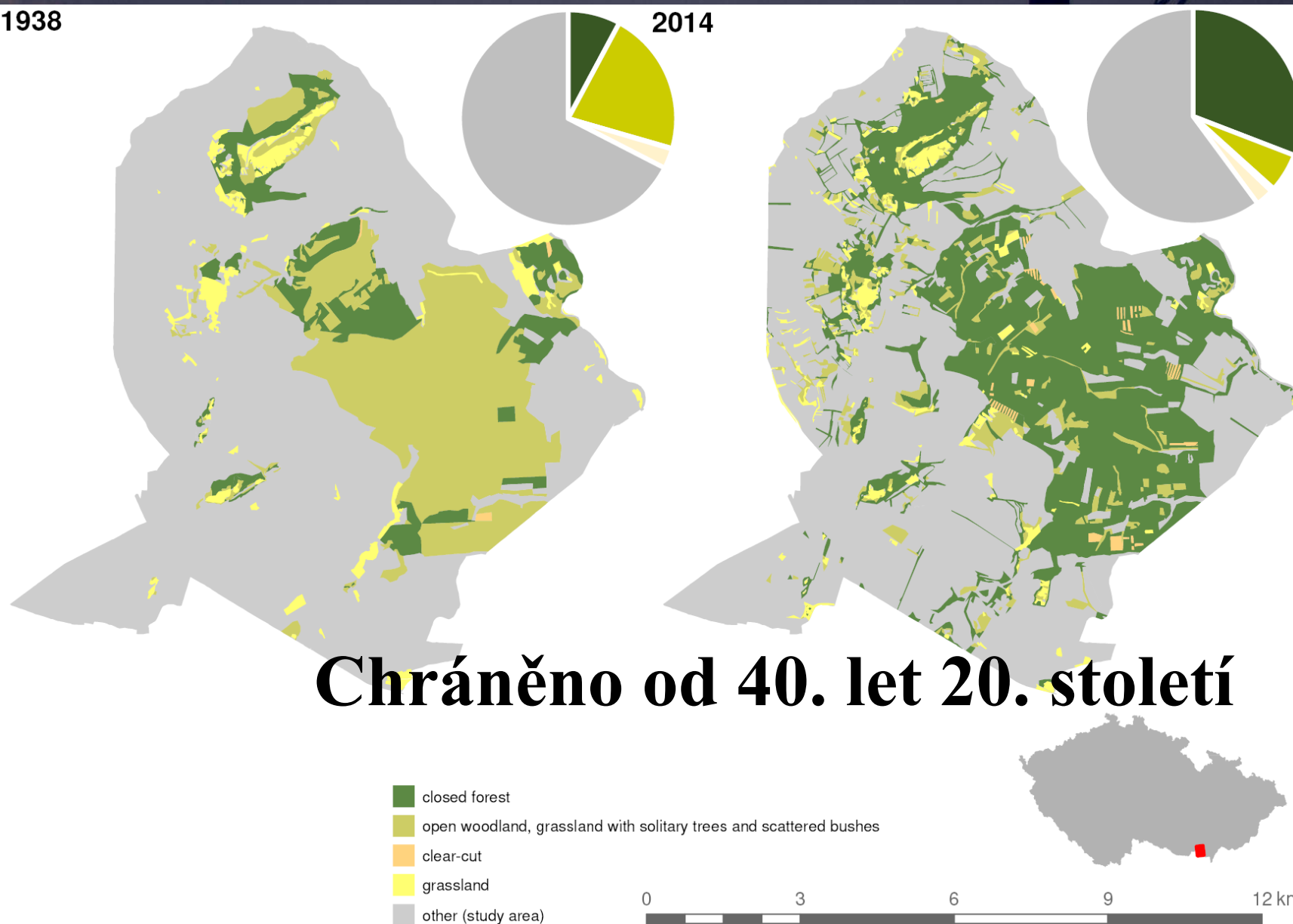

Pálava – 83 km²

1938

2014

Chráněno od 40. let 20. století

Péče o chráněná území
Chráněné druhy necháváme vymřít,

často ve jménu přírodních procesů

A pak se objeví kůrovec....

Péče o chráněná území
Chráněné druhy necháváme vymřít,

často ve jménu přírodních procesů

A pak se objeví kůrovec....

národní přírodní rezervace (NPR) Černé a Čertovo jezero (Šumava)

Povolen postřik insekticidem

Péče o chráněná území
Chráněné druhy necháváme vymřít,

často ve jménu přírodních procesů

A pak se objeví kůrovec....

národní přírodní rezervace (NPR) Břehyně - Pecopala

Péče o chráněná území
Chráněné druhy necháváme vymřít,

,

Péče o chráněná území
Chráněné druhy necháváme vymřít,

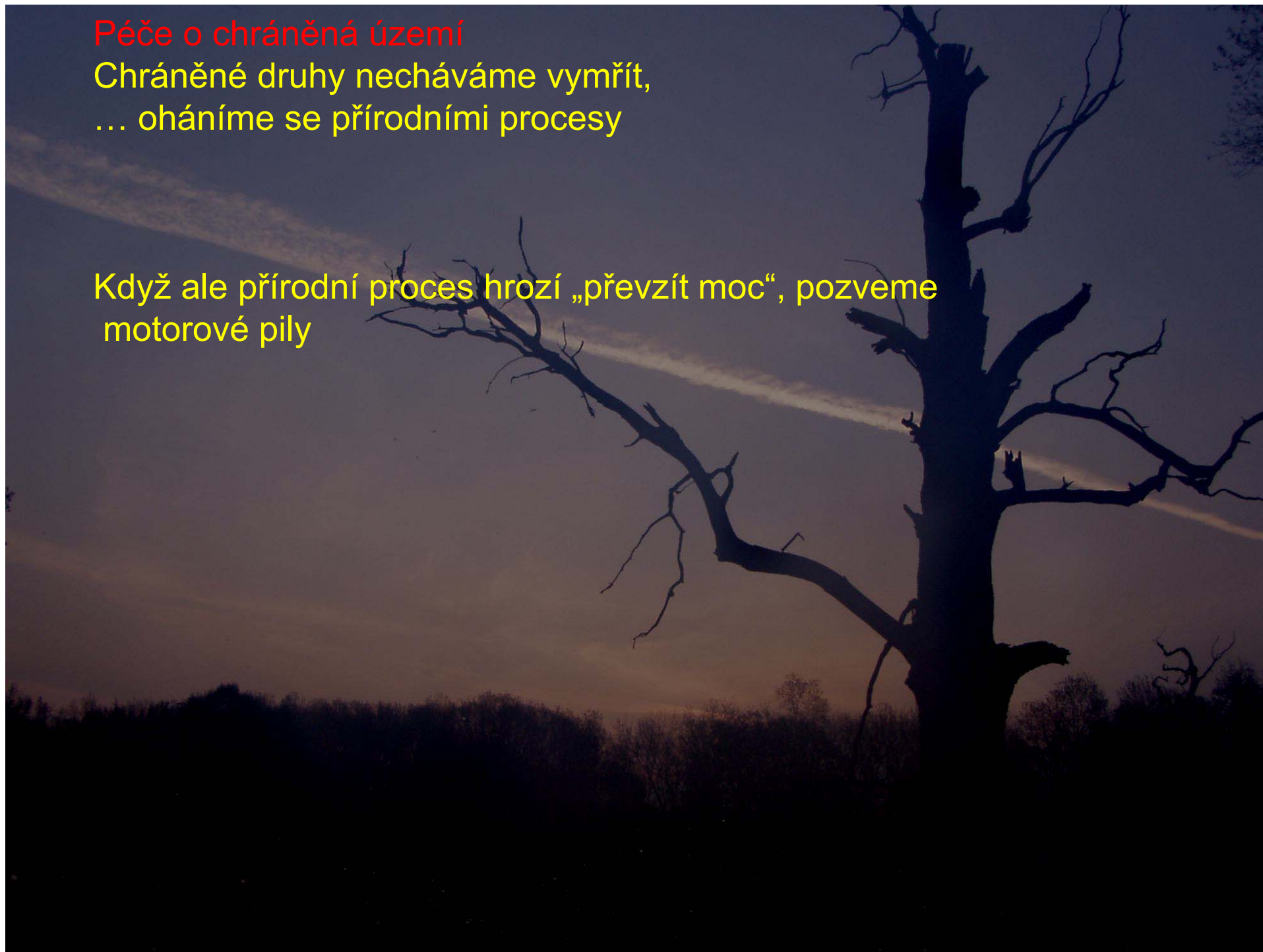
Péče o chráněná území

Péče o chráněná území

Chráněné druhy necháváme vymřít,
... oháníme se přírodními procesy

Když ale přírodní proces hrozí „převzít moc“, pozveme
motorové pily

Péče o chráněná území

Chráněné druhy necháváme vymřít, oháníme se přírodními procesy

Když ale přírodní proces hrozí „převzít moc“, pozveme motorové pily

Střevíčník v NP Podyjí ma stejný problém jako ten v PP Libníč:

„zcela výjimečně lze provádět zásahy zaměřené na chráněné druhy živočichů či rostlin (např. záchrana ohrožených orchidejí před nežádoucím zástínem)“

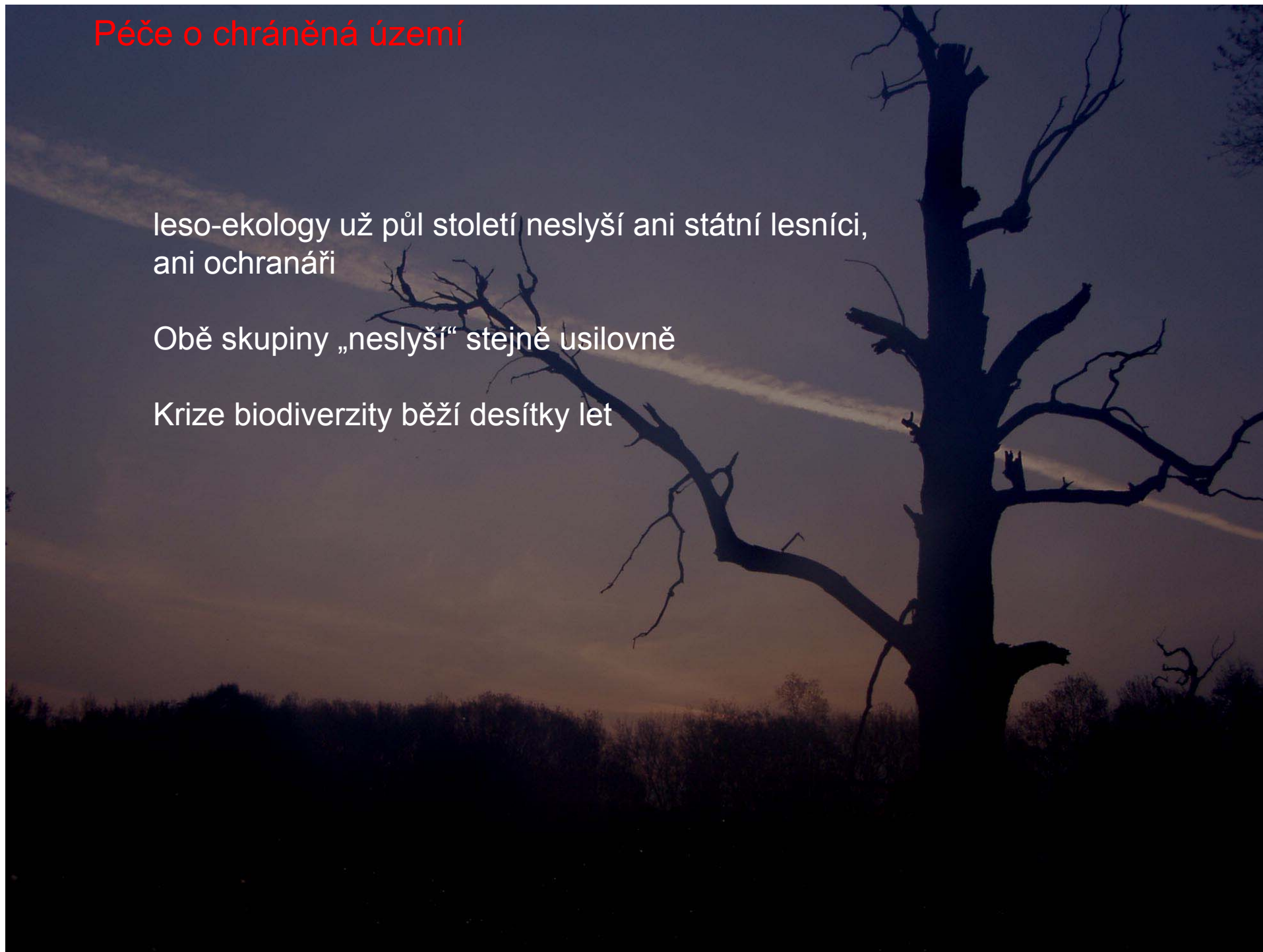

Péče o chráněná území

leso-ekology už půl století neslyší ani státní lesníci,
ani ochranáři

Obě skupiny „neslyší“ stejně usilovně

Krise biodiverzity běží desítky let

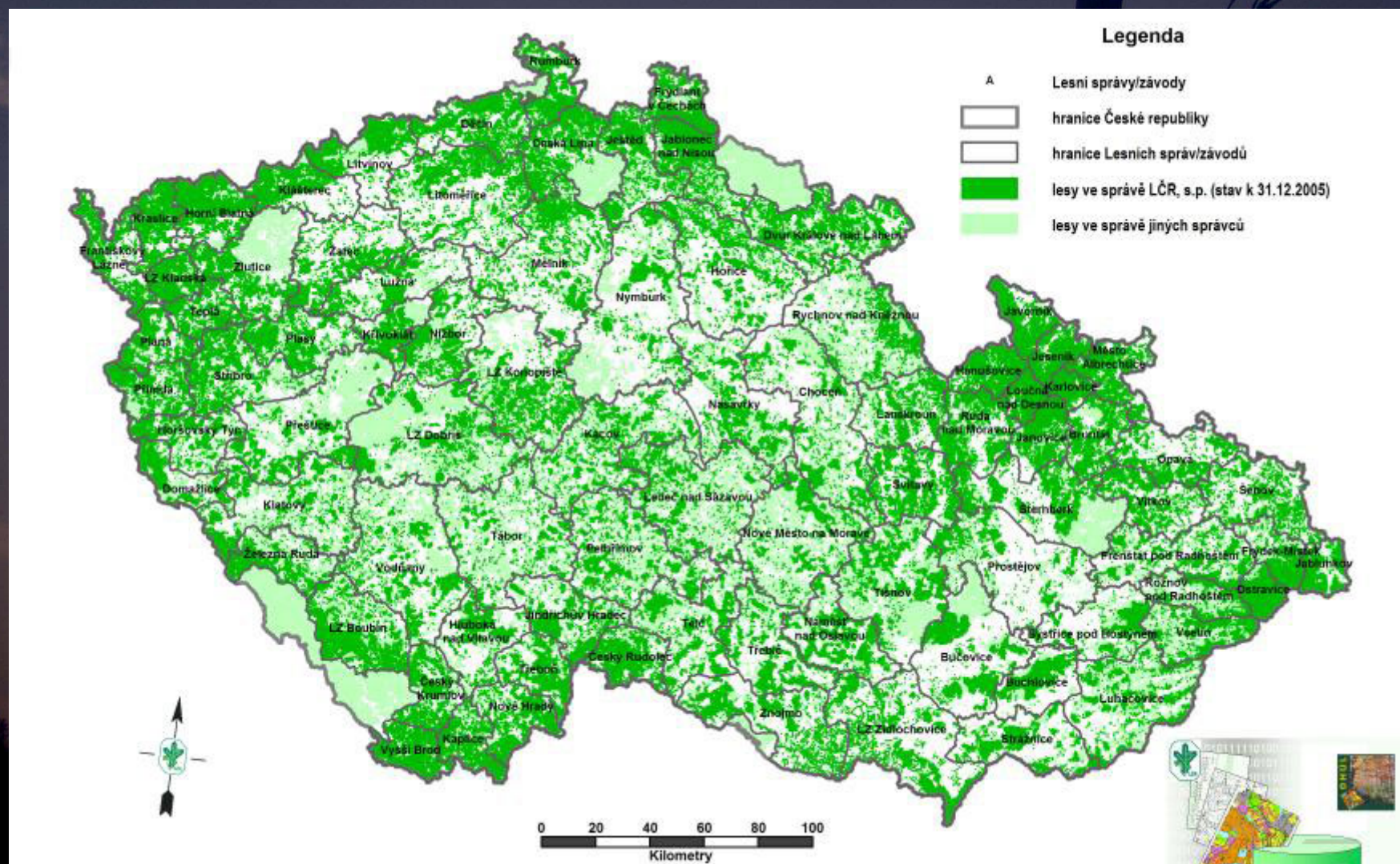

Co s lesem?

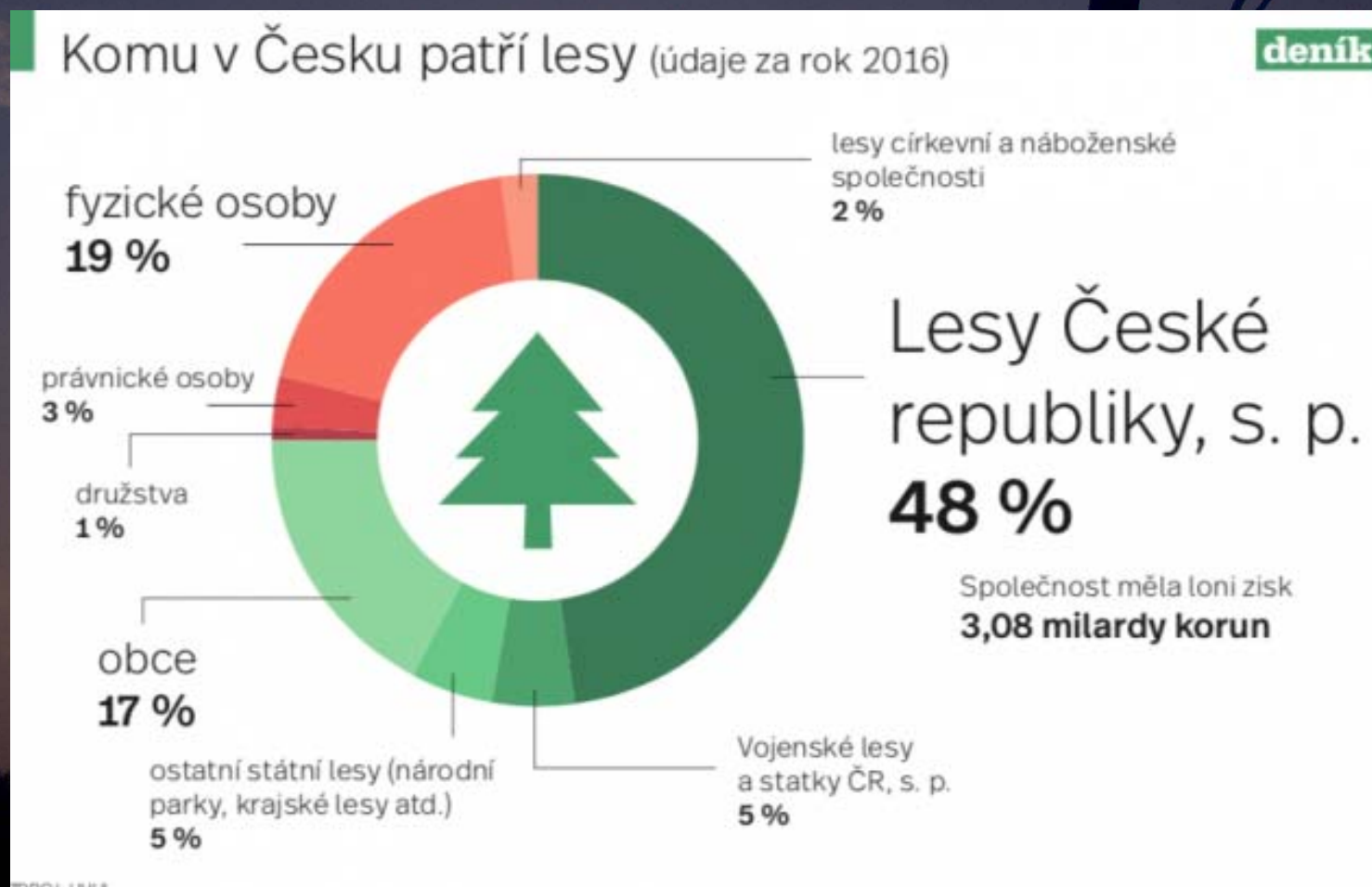
Les, příroda, dřevo a peníze

... a teď někam, kde se vedle péče o přírodu staráme taky o zisk

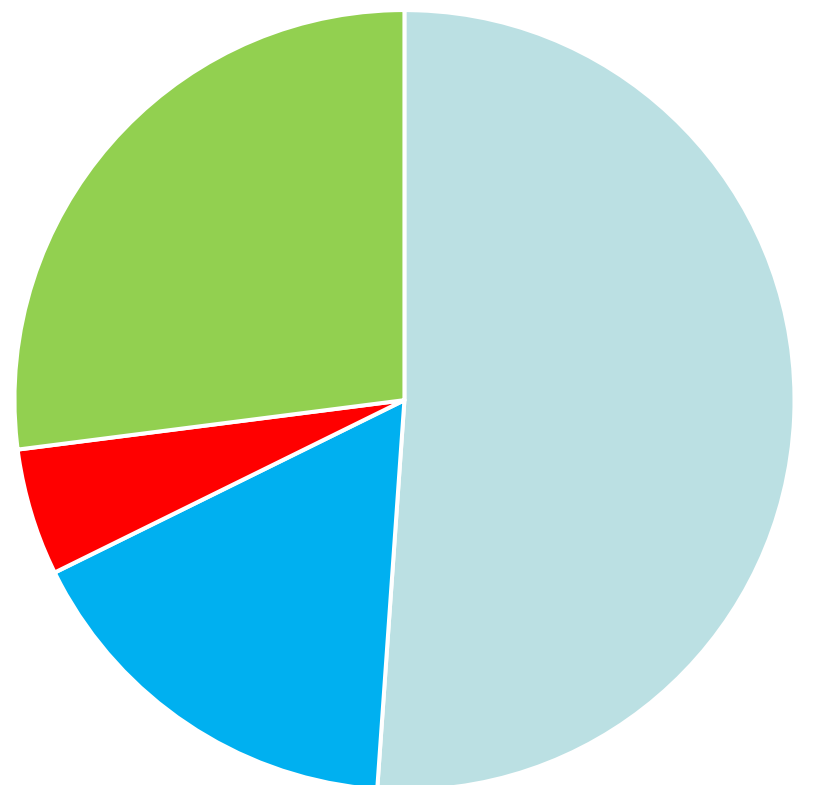

Les – 34 % území státu
0,7 % HDP

Les – 34 % území státu
0,7 % HDP

Druhové složení lesů v ČR (2016)

■ smrk ■ borovice ■ ost.jehličnany ■ listnáče

Les – 34 % území státu
0,7 % HDP

Kůrovcová kalamita - smrk (zastoupen 51 %)

Les – 34 % území státu
0,7 % HDP

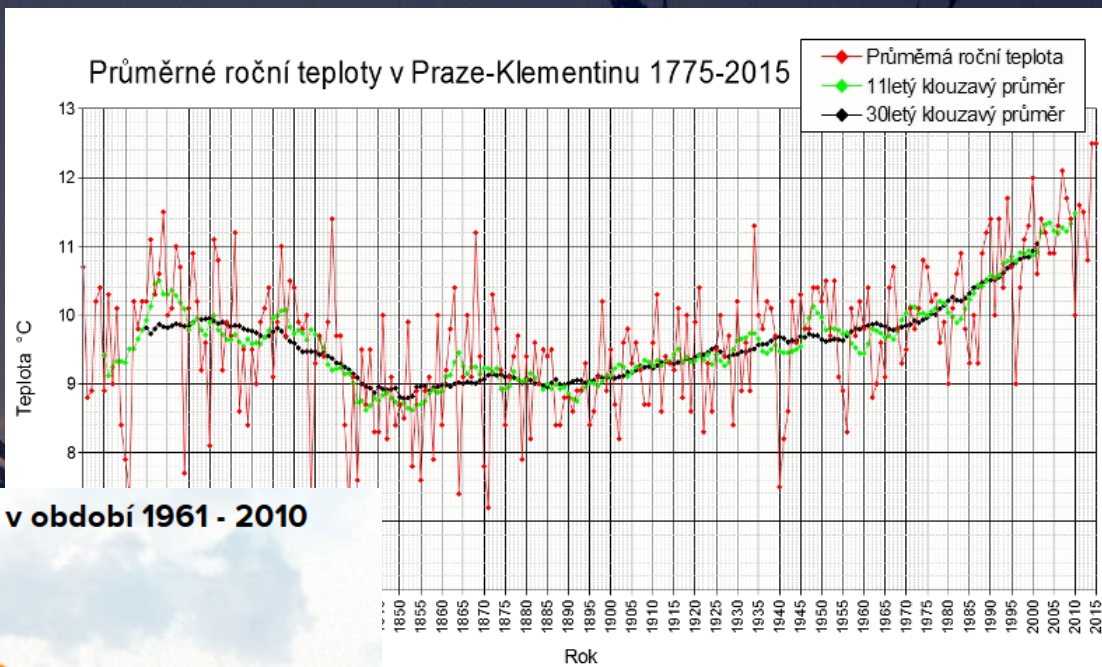

Usychání borovic (zastoupení 16 %) – jih a jz Morava, ale šíří se

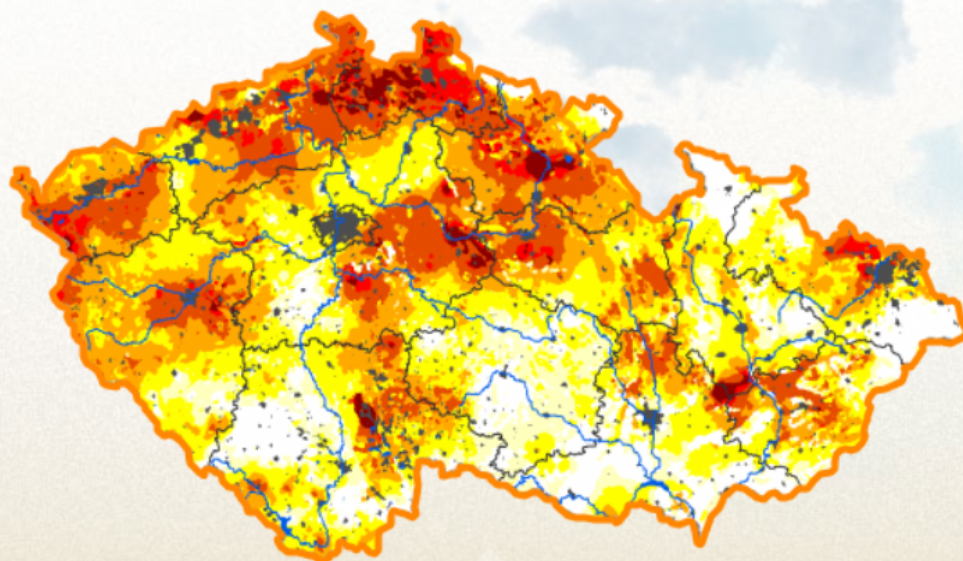

Klimatická změna

- vyšší teploty
- méně srážek

Odchylka sucha od obvyklého stavu v období 1961 - 2010

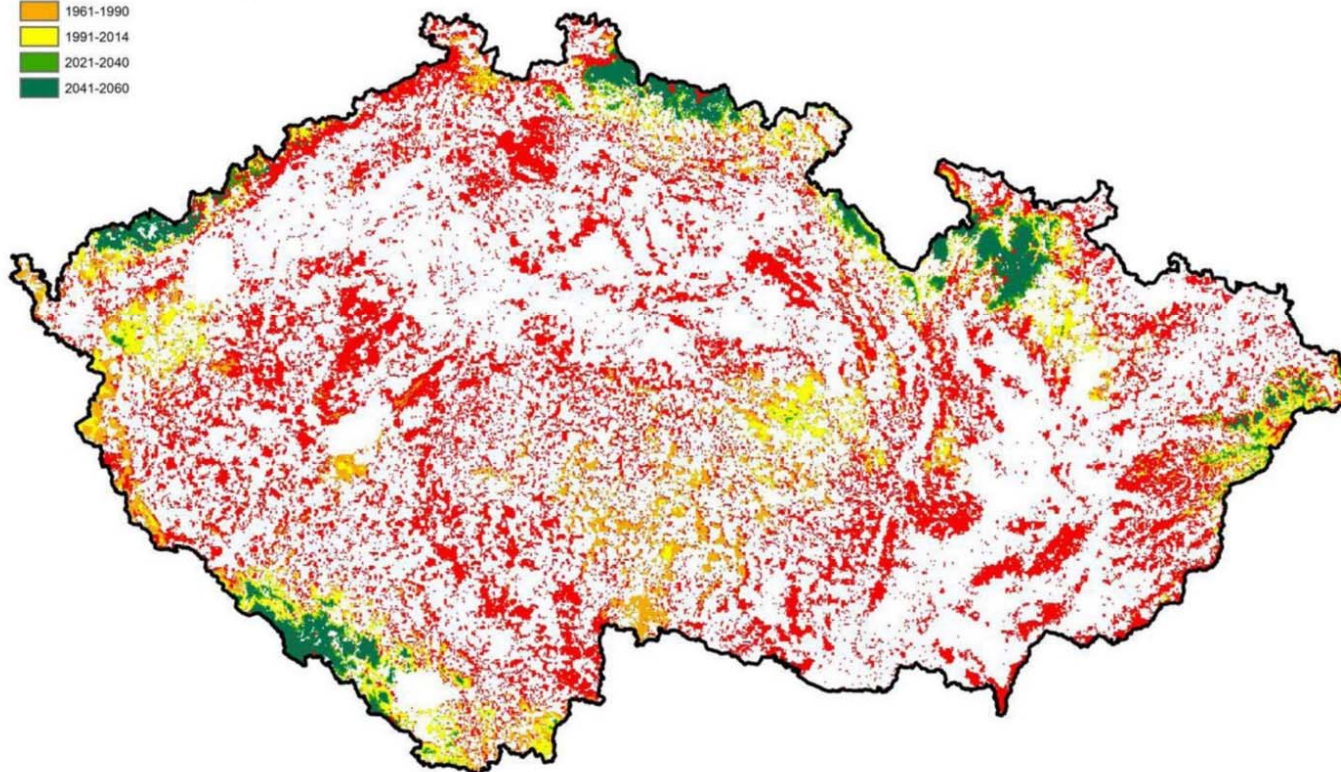
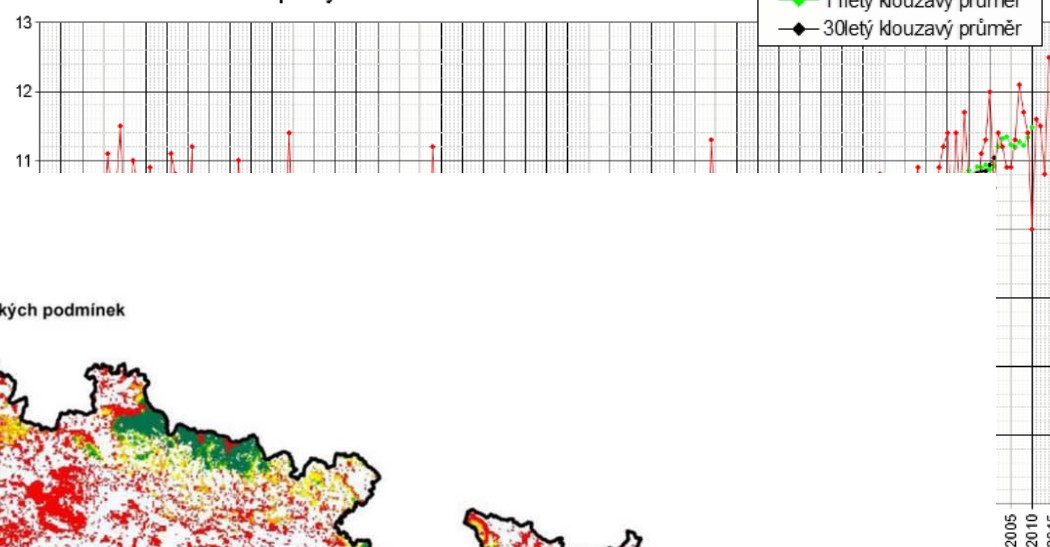

- Legend for dryness deviation:
- bez rizika sucha
  - S0 snížená úroveň půdní vláhhy
  - S1 počínající sucho
  - S2 mírné sucho
  - S3 výrazné sucho
  - S4 výjimečné sucho
  - S5 extrémní sucho

Klimatická změna

- vyšší teploty
- méně srážek

Průměrné roční teploty v Praze-Klementinu 1775-2015

bez rizika

- S2 mírné sucho
- S3 výrazné sucho
- S4 výjimečné sucho
- S5 extrémní sucho

Další dřeviny v problémech

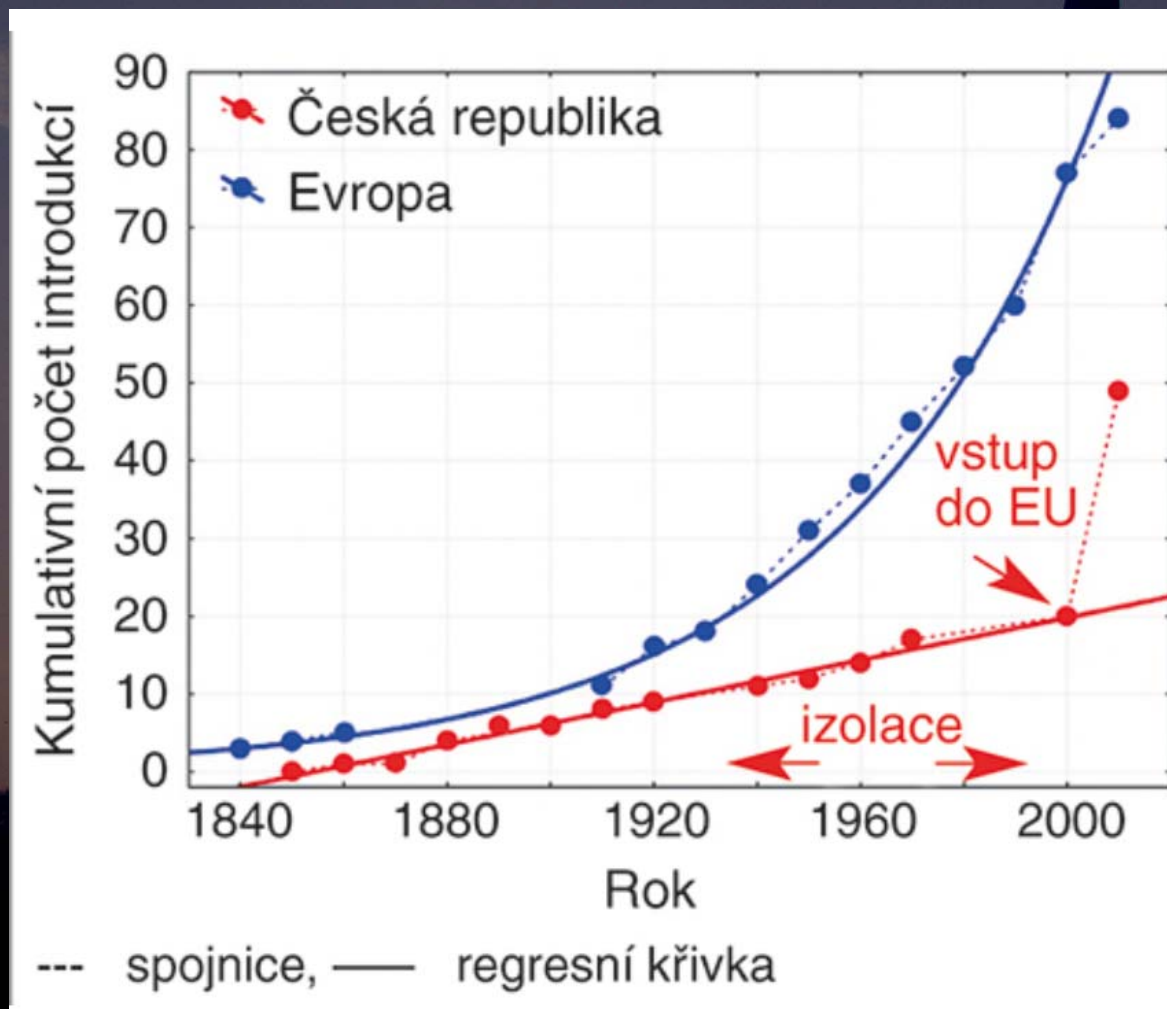
Olše – houba *Phytophthora alni*

jasan – *Chalara fraxinea*

Další dřeviny v problémech

Počet nově zaznamenaných exotických patogenů dřevin v ČR a Evropě (Černý, 2016)

Klima a/nebo patogeny ohrožují asi 70 % stromů v našich lesích
...a bude hůř

Pěstování lesa – **velmi riziková investice**

České lesnictví
Velmi intenzivní – vysoké výnosy ALE taky náklady

Obnova lesa v ČR r. 2017 (ha)	
Přirozená	4473
Umělá	19973
Umělá opakovaná	4813

Umělá obnova (=osázení) přímé náklady 50 000–100 000 Kč / hektar

Přirozená (zaroste to samo) přímé náklady minimální

Sušší klima = častější opakovaná umělá obnova (nechytlo se to)

Lesní zákon:

povinnost zalesnit do 2 let – vylučuje přirozenou obnovu

Nutí vlastníka k vysoké, rizikové (a většinou zbytečné) investici

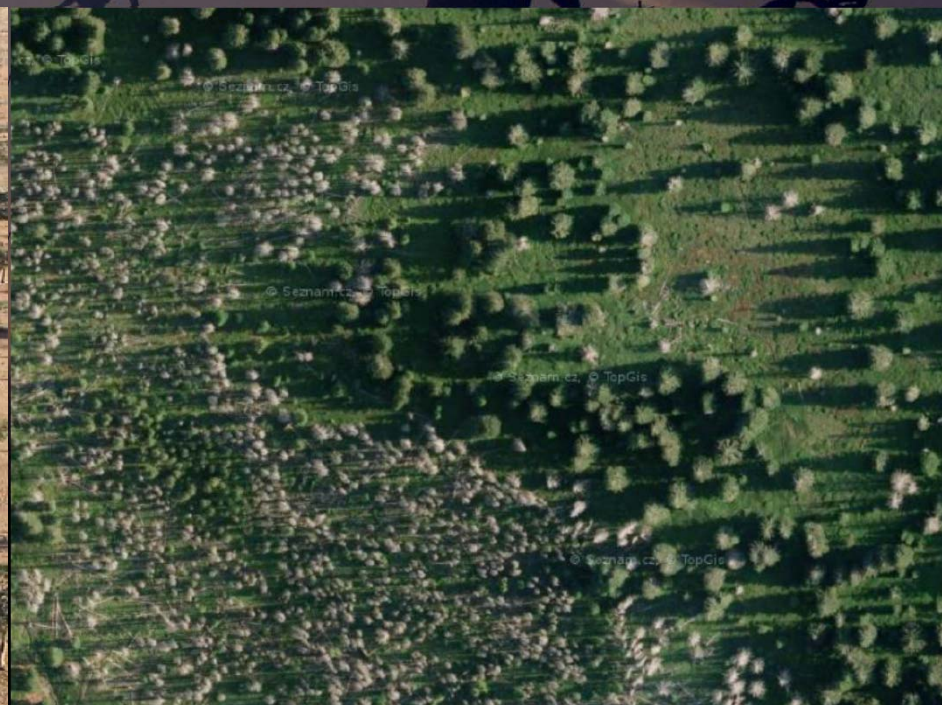

Klima a/nebo patogeny ohrožují asi 70 % stromů v našich lesích
...a bude hůř

Pěstování lesa – **velmi riziková investice**

Česká republika

nejhustší síť zpevněných lesních cest na světě!!!
nejvyšší zásoby dřeva na hektar
(= nejhustší lesy) v Evropě

Klima a/nebo patogeny ohrožují asi 70 % stromů v našich lesích
...a bude hůř

Pěstování lesa – **velmi riziková investice**

Česká republika

Téměř výhradně pasečné hospodaření
(v mnoha státech Evropy zakázané)
„Paseku je třeba vyčistit i od náletu!“

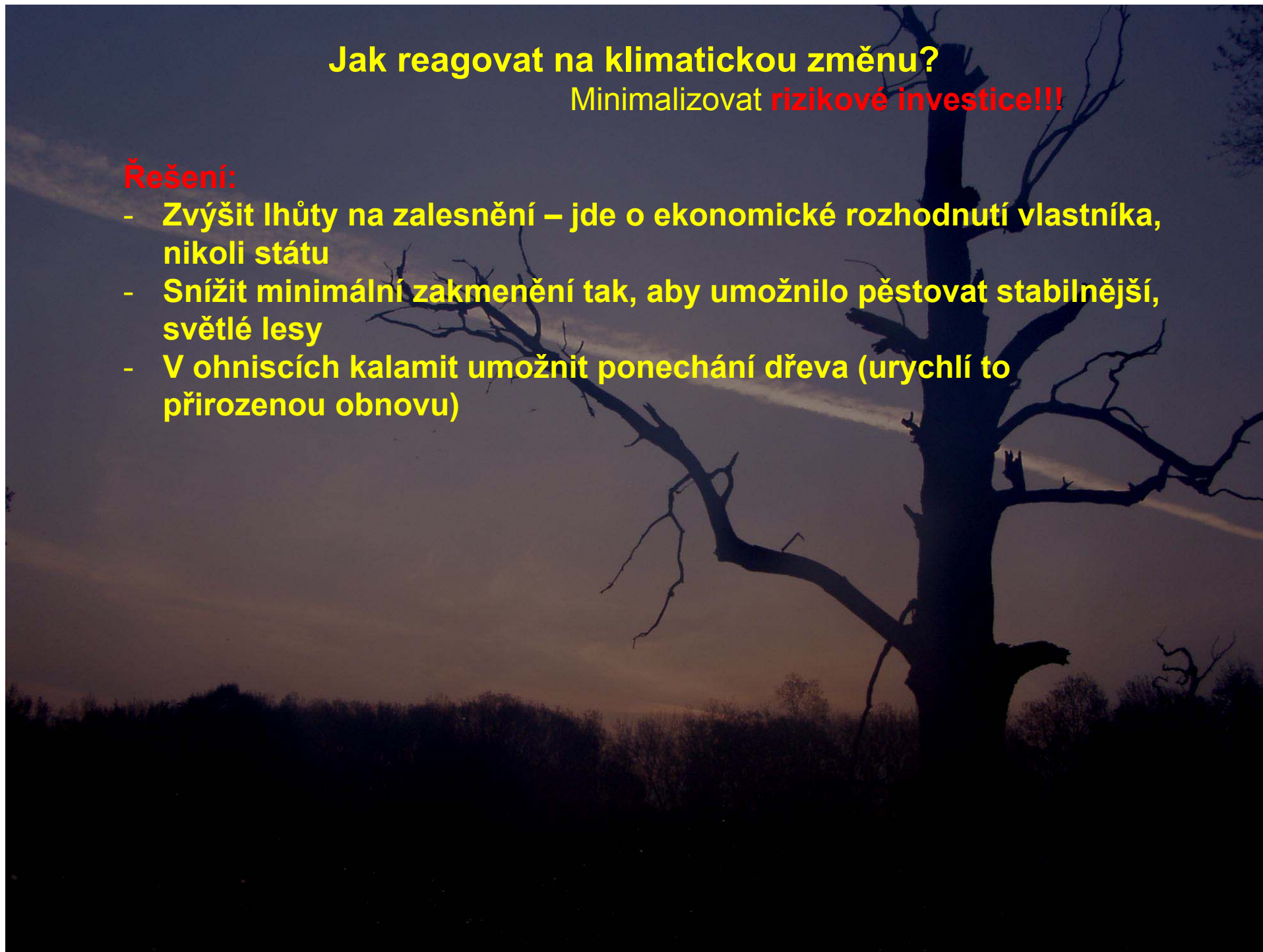

Jak reagovat na klimatickou změnu?

Minimalizovat **rizikové investice!!!**

Řešení:

- Zvýšit lhůty na zalesnění – jde o ekonomické rozhodnutí vlastníka, nikoli státu
- Snížit minimální zakmenění tak, aby umožnilo pěstovat stabilnější, světlé lesy
- V ohniscích kalamit umožnit ponechání dřeva (urychlí to přirozenou obnovu)

Jak reagovat na klimatickou změnu?

Minimalizovat **rizikové investice!!!**

Lesní zákon:

- povinnost zalesnit do 2 let
- povinnost udržet les hustý (zakmenění nad 0,7)
  - komplikuje adaptaci na klimatickou změnu

Nutí vlastníka investovat aby maximalizoval produkci

Pomíjí mimoprodukční funkce lesa

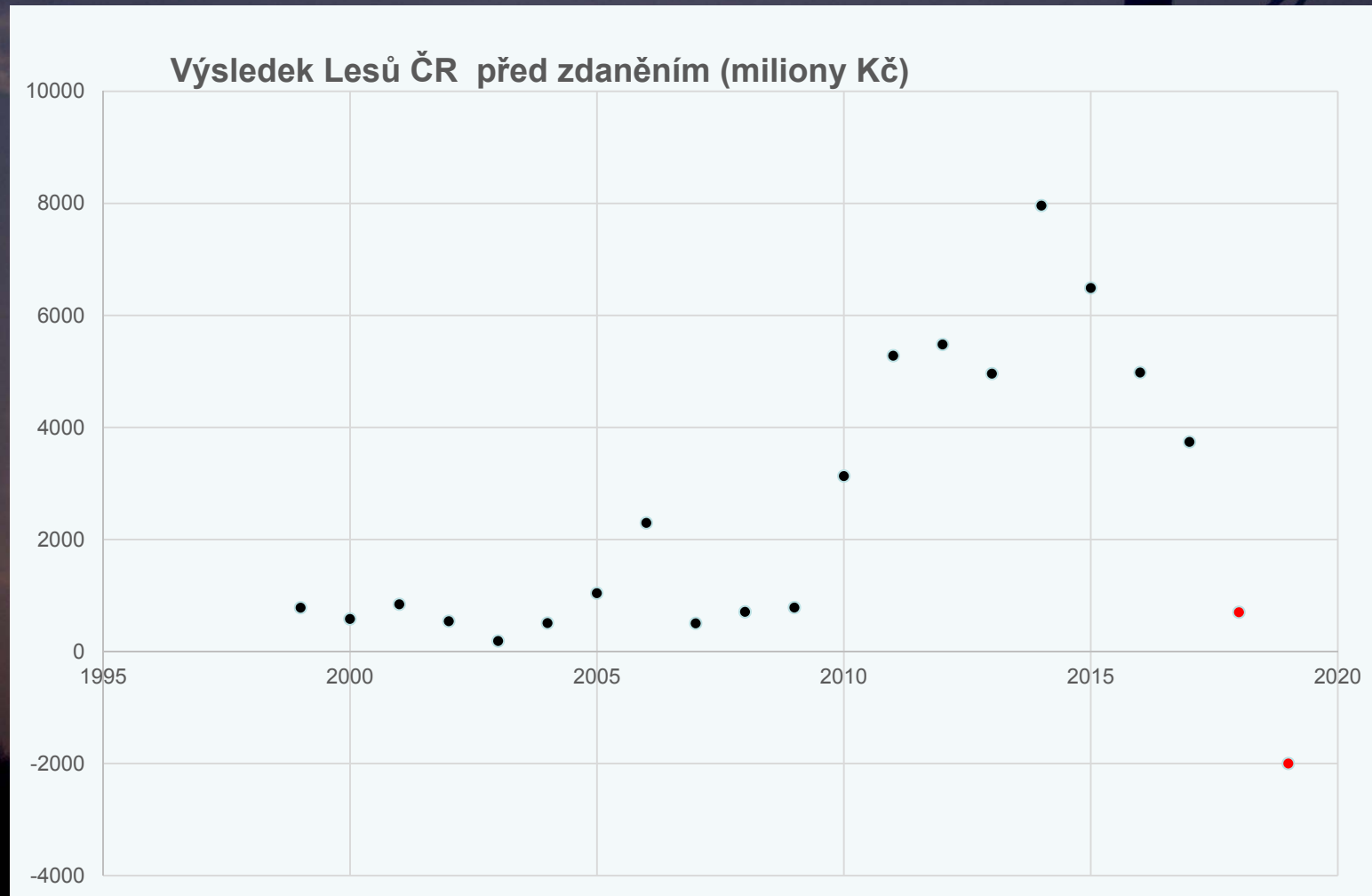
Nutí vlastníka z lesa odstranit každý „kůrovcový“ strom

Většina mohla zůstat, kůrovec už vylétl

Výsledek

- obrovské holiny, které těžko zalesnit
- krachující hospodáři žádající podporu státu
- na zalesněných holinách bude stejnověký les, náchylný opět k....
- zničené přírodní rezervace

Státní lesy 1/6 území republiky

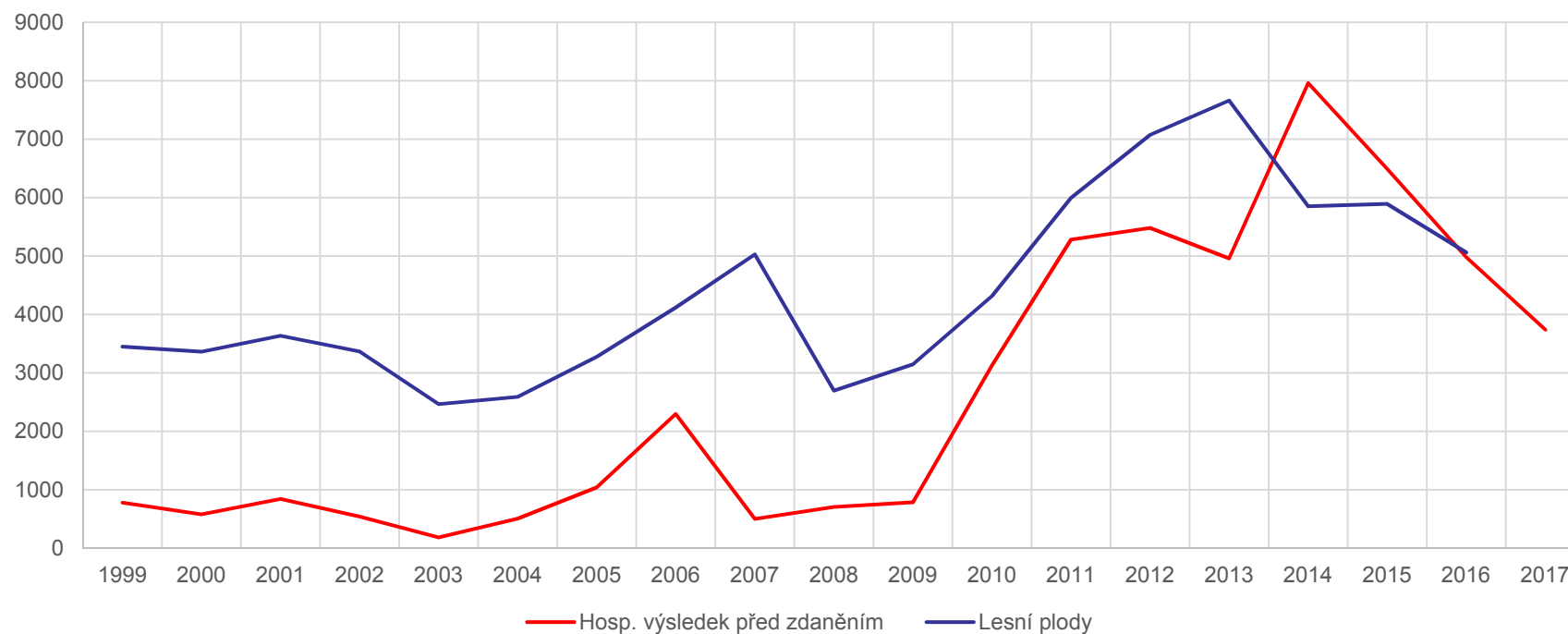

S nárůstem zisku klesaly investice do výchovy porostů
V čase, kdy rozumní hospodáři své chystali lesy na klimatickou změnu

Státní lesy 1/6 území republiky

Hospodářský výsledek Lesů ČR a hodnota lesních plodů nasbíraných v daném roce (v milionech Kč)

Les není jen dřevo !!! Přínosy lesů např. na zdravotním stavu obyvatelstva pravděpodobně velmi významně přesahují hodnotu dřeva

Státní lesy 1/6 území republiky

Sociální pilíř – dnes v lesnictví pracuje 13 000 lidí ...

... a není divu!

Průměrná mzda 2017	26697
Lesní inženýr	27503
Lesní technik	22686
Lesník	24335

Les není jen dřevo !!!

Státní lesy 1/6 území republiky

Ekologický pilíř –

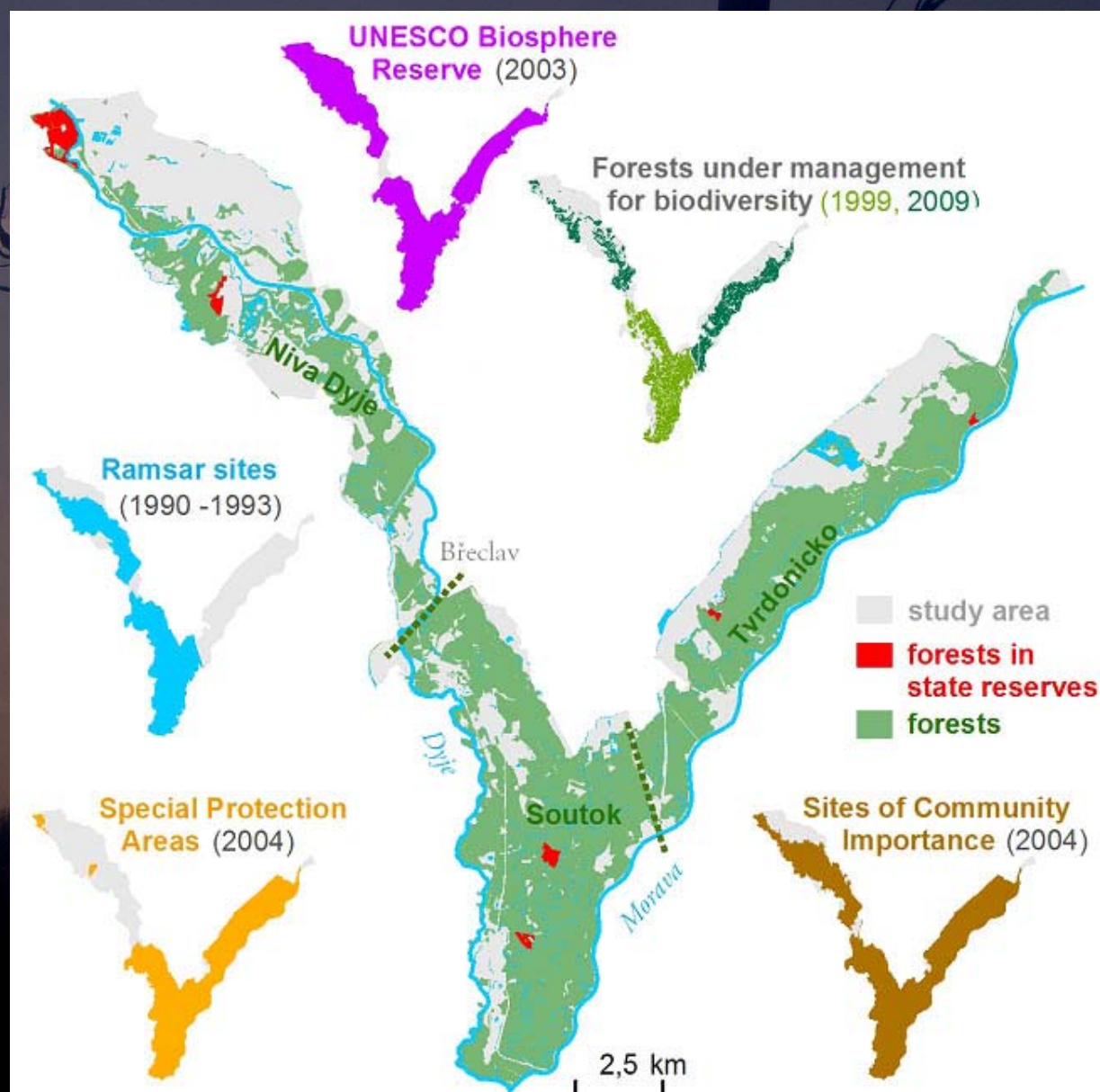
Luhý kolem Dyje a Moravy

8 500 ha lesa

REZERVACE

Celkem 269 ha
Lesa 192 ha

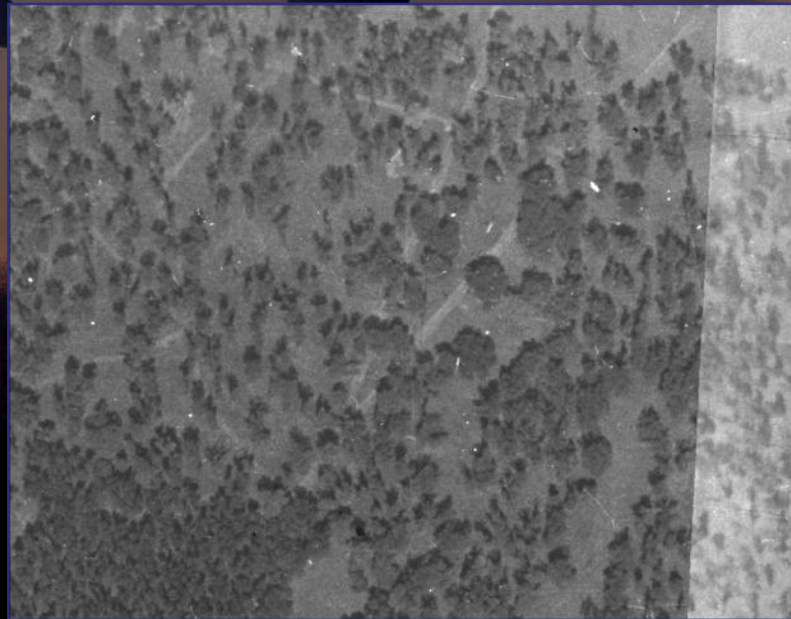
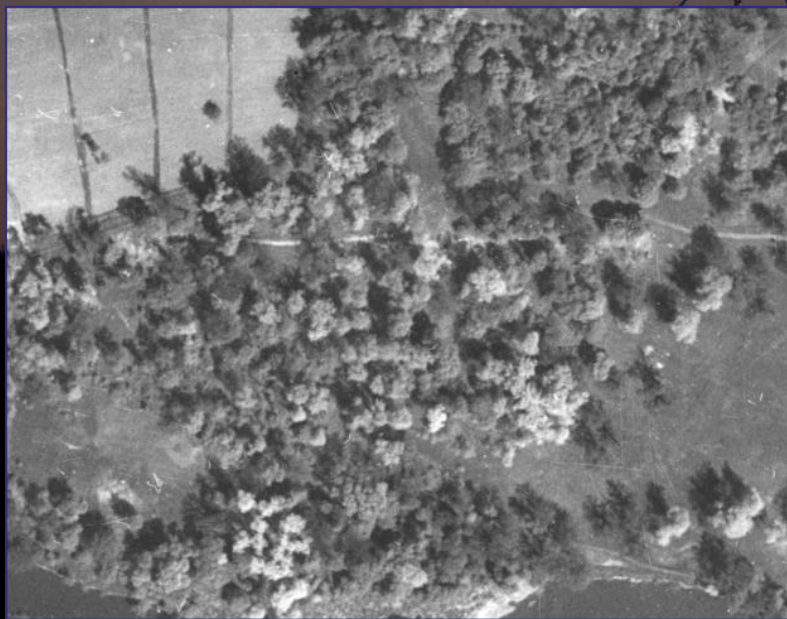
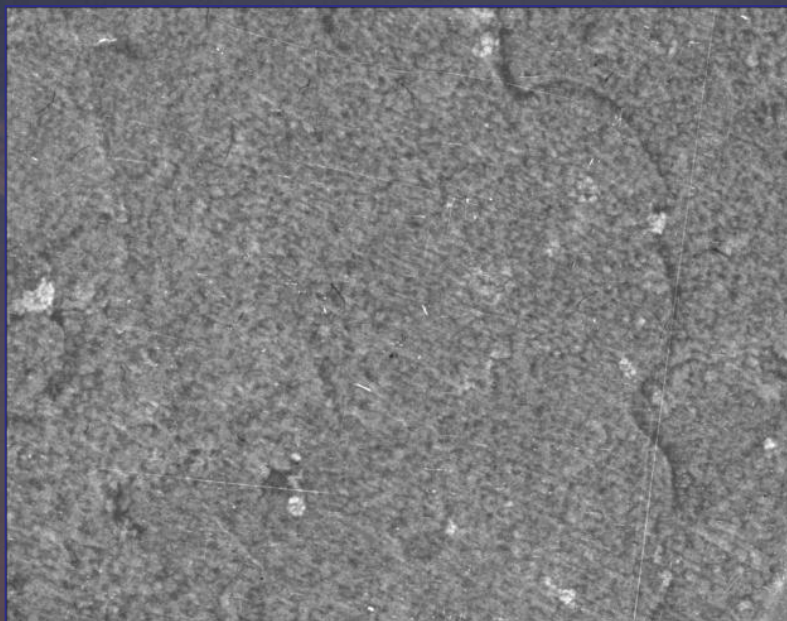
~2% lesů v oblasti

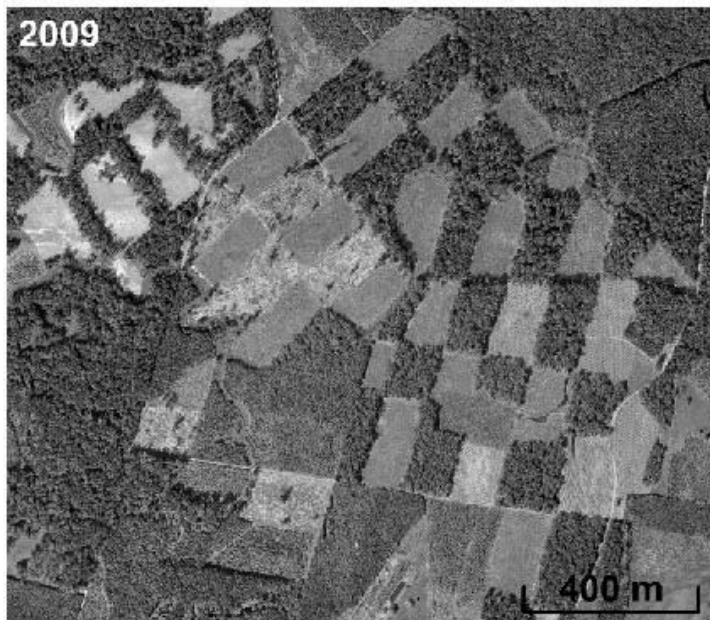
Luhý kolem Dyje a Moravy

Historie

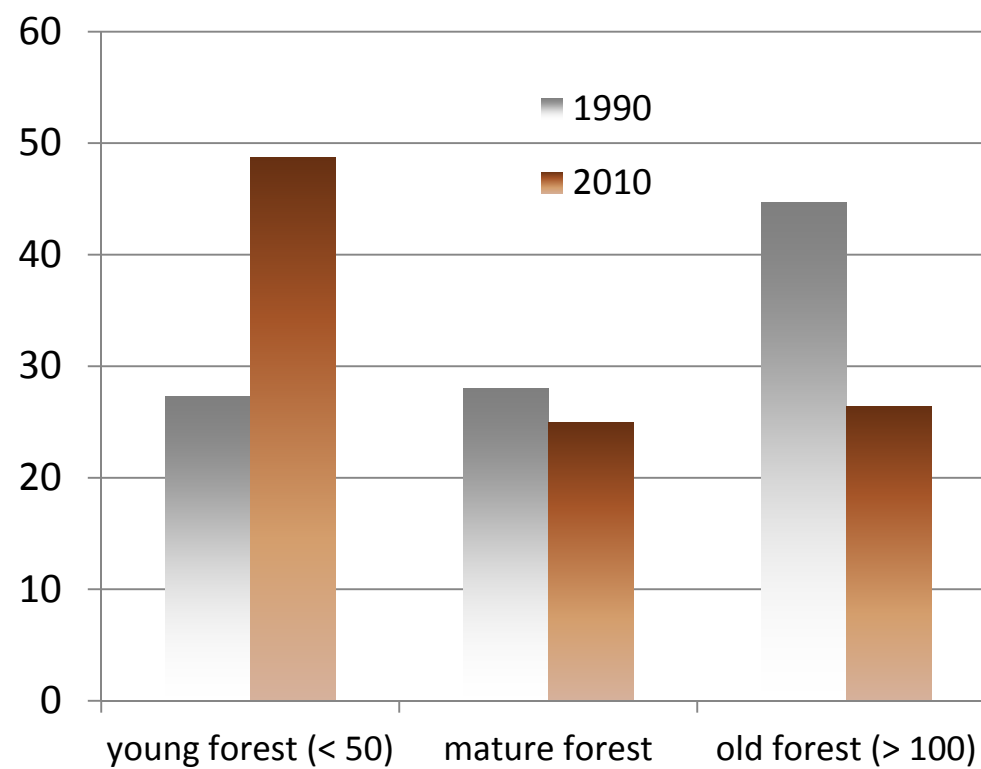
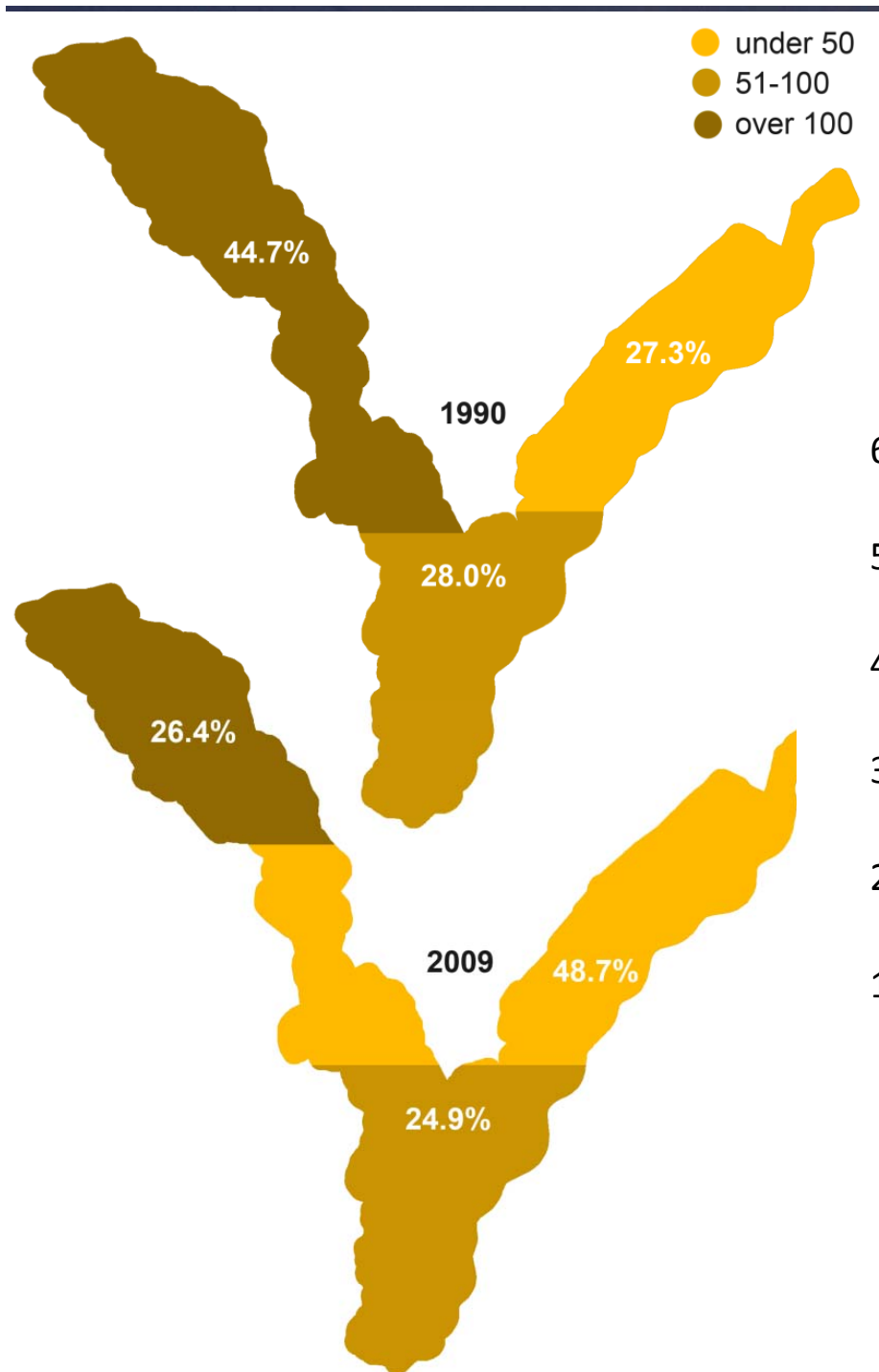

Luhy kolem Dyje a Moravy

Ve státních lesích zohledňujeme jen produkci dřeva, respektive zisk z něj. Kvůli pár korunám je dřevo na kost, likvidujeme i přírodně nejvzácnější lokality ve státním vlastnictví. A teď nejspíš nebudou ani ty korunky...

Máme dvě možnosti

– pokračovat jako doposud – přitlačíme na chemii, budeme šířit exotické dřeviny - riziko ekologické a také ekonomické

- využít potenciál státních lesů k ozdravení krajiny – budeme mít stabilnější lesy, pomůžeme zemědělství, ušetříme za zbytečné a rizikové investice a ještě zajistíme alespoň nějaké příjmy za dřevo.

NEJVYŠŠÍ ČAS NA VEŘEJNOU DEBATU

Co s lesem?

Soukromé, obecní a další lesy – ekonomická rozhodnutí nechat na vlastnících, omezovat jen s ohledem na mimoprodukční funkce lesů

Státní lesy – klást důraz na mimoprodukční funkce lesa, udržitelnost hospodaření, odklon od pasečného hospodaření. Minimalizovat pěstování exotů.

